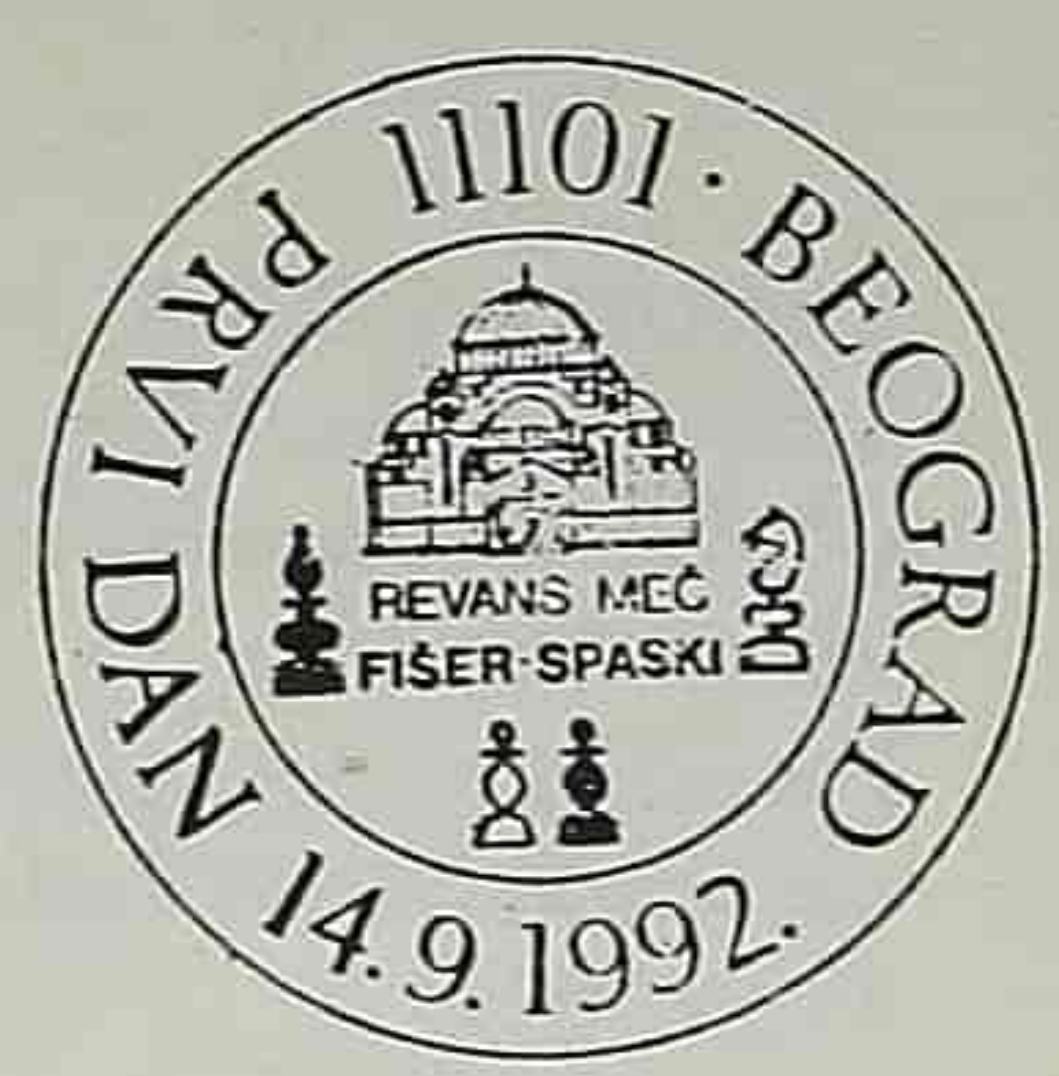

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

212

ОКТОБАР 1992

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA часопис Савеза филателиста Србије. * Примерак 1.000 динара. * Уплата општом уплатницом на жиро рачун број 60811-620-16-315-53-713 код Беобанке – Београд, Савез филателиста Србије, Београд, са назнаком „за часопис“.

Published by Union of Philatelist of Serbia, adress: 11001 Belgrad, POB 702, Yugoslavia * Annual subscption 5 US dollars * Our Bank account: 60811-620-16-315-53-713 Beobanka, Belgrade, Yugoslavia.

Издавач: Савез филателиста Србије, Београд, Сремска 6/IV, 11000 Београд * Телефон (011) 638-751.

Издавачки савет: Момчило Јанчић председник, др Јован Величковић, Милош Јованић, Ненад Килибарда, др Војислав Мићовић. Редакцијски одбор: др Драгослав Букановић, Коста Рајачић, Војин Вишацки, Витомир Милићевић, Владислав Радаш.

Главни и одговорни уредник и технички уредник: Владимир Прикић.

Тираж: 500 примерака

Штампа: РЈ за издавачку делатност ПТТ саобраћаја „Србија“ – Београд

САДРЖАЈ

	страна
Реч уредника	33
Светска филателистичка изложба у Гранади Успешан наступ наших филателиста (В. Мићовић)	34
Конгрес FIP у Гранади (В. Мићовић)	35
Сто година јавног телефонског саобраћаја у Суботици, Зрењанину и Новом Саду (Д. Попоски)	36
Реванш меч Фишер – Спаски у Светом Стефану и Београду	36
Војин Вишацки: Пошта ратних заробљеника и цензура (II)	37-51
Владимир Прикић: Све о ЗНД	52-60
Зоран Бошковић. Специјалитети код редовне марке	60-61
Занимљивости и новости	62-64

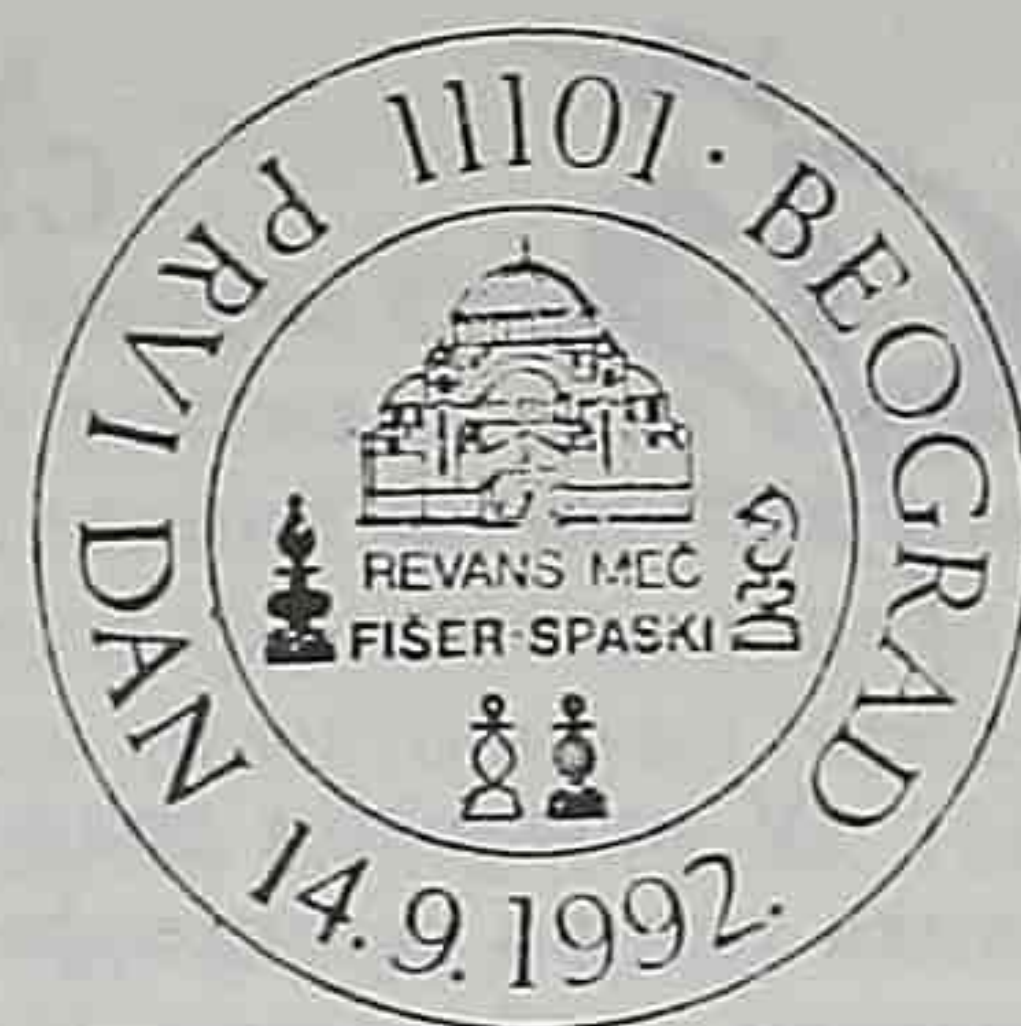
По мишљењу секретаријата за културу СР Србије
бр. 413/380-73-20 од 16. маја 1973. године ослобођен пореза на промет.

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

ОКТОБАР 1992.

• 212

Реч уредника

Издавање часописа у данашњим приликама знатно је отежано, углавном због енормног повећања цена. Ипак, захваљујући првенствено агилном председнику СФС, обезбеђују се одговарајућа средства и „Филателиста” се појављује, не често и не редовно, али – одржава се традиција!

Скоро можемо да поновимо речи са почетка увода из прошлог броја „...једина вест која нас је обрадовала била је... (овога пута) о одржавању шаховског спектакла Фишер – Спаски. Заједница Југословенских ПТТ организација допринела је томе издавањем две допадљиве пригодне марке.”

Емисиони програм реализује се по плану, с тим што се издање поводом стогодишњице планинарског савеза Босне и Херцеговине неће појавити, јер ова република није више у оквиру Југославије... Велики је пројекат издавање марке поводом стогодишњице Иве Андрића. То се оправдава тиме, што су се марке њему у част појавиле поводом доделе Нобелове награде! Па да не буде много... Као да имамо сувише нобеловаца и писаца формата Иве Андрића! А лик Гоце Делчева (најсвежији пример) појавио се двапут, Тесла више пута (што је, уосталом у реду), а Тита да не спомињемо... Узгред, зашто није педесетогодишњица стрељања Саве Шумановића искоришћена за издавање редовне серије „Уметност” са мотивима из његових дела?

Још нешто: по новом уставу СР Југославије „У службеној употреби је српски језик и ћирилично писмо”, а на редовним маркама (фонтане) најчешће „Југославија” је даје латиницом. Исти је случај и са дописницама-целинама са мотивима из српских манастира и мотивима флоре и фауне, иначе ванредно концептираних и изведених... У најмању руку назив државе треба да буде дат у оба писма!

СВЕТСКА ФИЛАТЕЛИСТИЧКА ИЗЛОЖБА У ГРАНАДИ

УСПЕШАН НАСТУП НАШИХ ФИЛАТЕЛИСТА

У шпанском граду Гранада од 24. априла до 5. маја 1992. године одржана је велика смотра светске филателије под покровитељством FIP а на којој су учествовали излагачи из 58 земаља. Изложба је организована поводом 400-годишњице Колумбовог поласка на пут за Индију односно откриће Америке, па је и цела изложба протекла у том знаку.

Ту су могле да се виде веома ретке и модерно опремљене збирке и велике реткости, почев од фамозног „црног пенија” и других раритета из збирке краљице Елизабете, збирке принца од Монака, скупочених и ретких писама колекционара Фелдмана са писмима из Маурицијуса па до ретких збирки марака и писама из латиноамеричких земаља и космонаутске поште руског космонаута Горбатка и др. Иако је организација изложбе била слабија од њеног садржаја и репрезентативности и упркос оправданих приговора на рад жирија у погледу недовољне компетности, недовољног познавања материјала из појединих подручја, као и пристрастности према збиркама из латиноамеричког и шпанског подручја, мора се рећи да је изложба била изузетно интересантна.

Изложба у Гранади била је добра прилика и за наше излагаче: наша филателија била је претстављена са пет збирки и једном у омладинској класи. Све су награђене високим медаљама упркос међународној конкуренцији и слабостима у раду жирија. Добијене су следеће награде: „Предфилателија Србије” на осам витрина, добила је велику позлаћену медаљу (излагач др Војислав Мићовић), „Српска војна пошта у I светском рату” велику позлаћену медаљу (излагач др Јован Величковић), „Кнежевина Србија 1866-1918” позлаћену медаљу (излагач Мирослав Петровић), док су Александар Крстић и Георг Немет добили сребрне медаље за авионску пошту Југославије и авионску пошту Мађарске. Наш млади излагач Иван Пешевски награђен је бронзаном медаљом за збирку максимум карата са туристичким мотивима Југославије. Када је реч о филателији са нашег подручја треба поменути и изузетно вредне збирке из других земаља: наш земљак из Швајцарске, др Кардош, представио је збирке које су добиле висока признања: збирка Кнежевине Србије – велику златну медаљу чиме се сврстала у врх светске филателије по квалитету, реткостима, богатству материјала и начину презентације, док је предфилателистичка збирка добила велику позлаћену медаљу. Друга збирка која је представљала српску филателију дошла је из Мадрида: у њој се налази фамозни пар тете-беш Миланчића те је донела златну медаљу власнику, Ангели Руиз Вега. На изложби је приказана и збирка Босне и Херцеговине чији је власник Немац Клаус Вајда награђен такође златном медаљом. Као што се види, доминирале су збирке Србије које су високо оцењене, чиме је наша филателија постигла запажен успех и стекла, односно потврдила свој завидан реноме који ужива на најширим филателистичким просторима света у веома јакој међународној конкуренцији.

Др Војислав Мићовић, Београд

Са штедном књижицом Поштанске Штедионице, штедите и новац и време.

КОНГРЕС FIP У ГРАНАДИ

У Гранади је 4. и 5. маја 1992. године одржан редовни конгрес Светске филателистичке федерације коме су присуствовале делегације из 65 земаља са свих континената. Југословенски Савез филателиста претстављао је председник СФЈ др Војислав Мићовић. Разматрана су питања од интереса за филателисте и за филателију у целини. У пленарном заседању Конгрес је саслушао извештаје о раду директоријума (председништва) и бројних комисија FIP које су активно радиле између два конгреса. На дневном реду нашло се више амандмана на статут и правила FIP о изложбама.

На конгресу није било нових одлука нити сасвим нових докумената. Извршене су неке кадровске промене међу којима су најважније – избор два подпредседника FIP, три директора и председника неких комисија (изабрани су нови председници комисија за поштанску историју, за аерофилателију, омладинску филателију и још неке). Што се тиче других функционера FIP све је остало по старом: поново су изабрани они који се већ годинама налазе на тим функцијама. И овде се потврђује правило да се у међународним организацијама не врше чешће кадровске промене, што објективно ствара недемократску атмосферу у којој постоје политички кланови који се сувише дуго одржавају на функцијама које им доносе материјалне и друге привилегије.

Конгрес FIP посебно се бавио питањем пријема нових чланова. Једногласним одлукама за нове чланове FIP примљени су филателистички савези Јужне Африке, Естоније и Литваније, док је поново враћен у чланство филателистички савез Малте, суспендован због неплаћања чланарине. Живу расправу изазвао је захтев Савеза филателиста Русије да се региструје као наследник бившег Савеза филателиста СССР. Истовремено конгрес је добио писмо Савеза филателиста Украјине који тражи да буде сунаследник у FIP. То је изазвало недоумице делегата јер се поставило питање шта има да се наслеђује у једној оваквој организацији. Након расправе у којој је речено да политику не треба мешати са филателијом и да се о захтеву савеза филателиста из сваке земље може расправљати када се поднесу захтеви предвиђени статутом, одлучено је да се Савез филателиста Русије региструје у FIP као сукцесор бившег Савеза филателиста СССР, а о захтеву Украјине расправљаће се на следећем конгресу.

Конгрес је посебну пажњу посветио утврђивању програма изложби за идућу и наредне године. Одлучено је да се светске филателистичке изложбе у 1993: години одрже: од 7. до 16. маја у Познању (Пољска), од 30. јула до 8. августа у Рио де Жанеиру (Бразил), затим почетком јула (није прецизиран датум) у Истамбулу и најзад, од 1. до 10. X у Банкоку (Тајланд) где ће бити одржан и конгрес FIP 10. и 11. октобра. То је богат програм у коме треба активно да учествују Савез филателиста Југославије и Заједница ПТТ, односно Југомарка као представник поштанске администрације. Председништво Савеза филателиста Југославије већ је именovalo комесаре за изложбе у Познању и Банкоку. На конгресу је такође донета одлука да се 1994. године одрже изложбе у Португалу (у новембру) и у Јужној Кореји (крајем августа), а 1995. изложбе се припремају у Финској (прва половина маја) и у Сингапуру (у августу).

Др Војислав Мићовић, Београд

Ваш верни пратилац на путу је штедна књижица Поштанске Штедионице.

СТО ГОДИНА ЈАВНОГ ТЕЛЕФОНСКОГ САОБРАЋАЈА У СУБОТИЦИ, ЗРЕЊАНИНУ И НОВОМ САДУ

Поводом стогодишњице јавног телефонског саобраћаја у Војводини биће организоване пригодне изложбе у Суботици – 1. октобра 1992, а затим у Зрењанину и Новом Саду. Заједница ПТТ издаје одговарајућу пригодну марку, а биће коришћени и специјални жигови.

Податак о првој инсталацији телефона у Војводини налази се у новосадској „Застави“ од 13. 4. 1880. године, која обавештава локално становништво:

„... Сутра у недељу по подне (14. 4. 1880) у 3 сата биће прва проба на телефону, који ће спајати магистарско здање са станом ватрогасног друштва”.

У „Зборнику Кг. Уг. поштанских и телеграфских наредбах”, бр. 1 из 1893 године објављује се „Исказ” о првим телефонским мрежама за јавну употребу у Војводини:

- Суботица, 1. 10. 1892. године
- Бечкерек, 13. 11. 1892 године
- Нови Сад, 24. 11. 1892 године.

У периоду до 1900 године скоро сва места у Војводини добијају јавне телефонске мреже. Сомбор са 56 претплатника добио је телефонску мрежу 1893 године, Панчево са 24 претплатника 1894 године, итд.

Телефонски саобраћај између Новог Сада и Будимпеште пуштен је у рад 1. септембра 1900. године. Директна телефонска веза између Будимпеште и Београда успостављена је 27. октобра 1905. године, када се постојећа веза Будимпешта – Земун продужава до Београда.

Драган Попоски, кустос музеја ПТТ у Београду

РЕВАНШ МЕЧ ФИШЕР – СПАСКИ У СВЕТОМ СТЕФАНУ И БЕОГРАДУ

Поводом одржавања реванш меча Фишер – Спаски, Заједница ПТТ издала је две марке у номинали од по 500 динара са сликама Фишера, односно Спаског уз извесне шаховске фигуре и одговарајуће натписе. Марке, у тиражу од 95 хиљада серија, штампане су табачићима од по 8

марака са вињетом. На дан издања, 14. септембра 1992. године коришћен је жиг првог дана у Београду. Иначе, поводом отварања меча, у Светом Стефану је 2. септембра био у употреби пригодни жиг. И пошта у Мољу користила је одговарајући пригодни жиг.

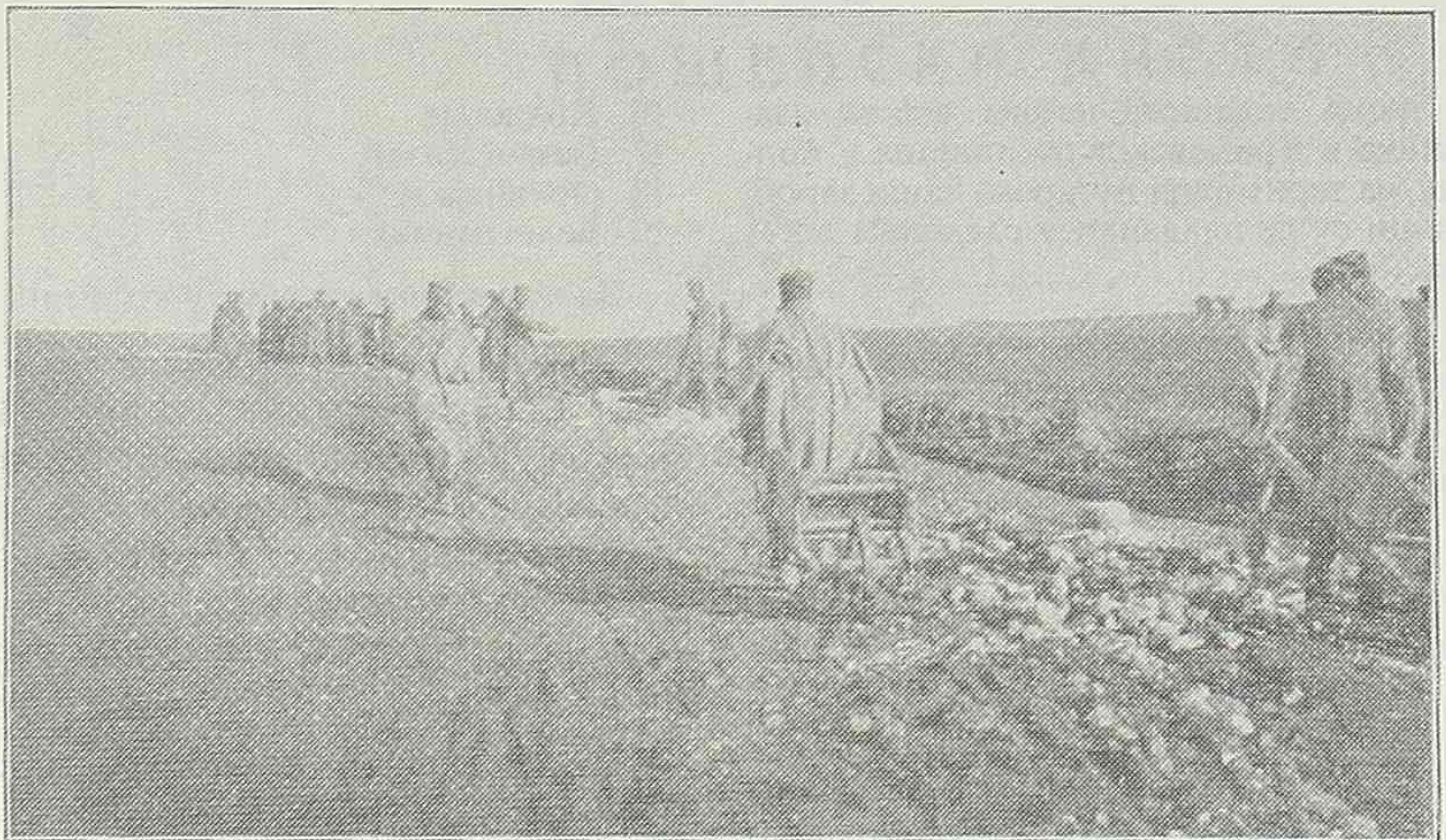
Тражим марке Југословенске војске у отаџбини из 1944. у табацима и кореспонденцију (писма и карте) припадника јединица ЈВуО.

Војин Вишацки, Косовска 11/1 11000 Београд.
Тел.: (011) 324-592

ПОШТА РАТНИХ ЗАРОБЉЕНИКА И ЦЕНЗУРА (II)

Слика 4. Српска дописна карта – допис аустроугарског заробљеника из 1915 године. Жиг „заробљеничка команда No ___ ” (слика 1).

Гсвейски рай: Немачки и бујарски заробљеници на изградњи пута Сакуљево-Бач 1918 године.

НАШИ ЗАРОБЉЕНИЦИ У СТРАНИМ ЛОГОРИМА

(Наставак из броја 211, стране 19-24)

ТУРСКА

Према подацима Врховне Команде о српским заробљеницима у Турској, достављених генералу Планкету (Plunskett), шефу Британска мисије, наши заробљеници су се налазили у Алепу, Хаису и Дамаску.

Према подацима за репатријацију од 31. I 1919. године, они су се налазили у следећим логорима и на разним другим местима (34):

1. Meandouzou, град у околини Алепа,
2. Balla Maden,
3. Constantinople (по болницама, у вароши, у Yedi-Koule),
4. Ba Li Kasser, у Малој Азији, у руднику олова,

5. На железничкој прузи Цариград-Солун,
6. Baie d'Ismid (у измидском заливу),
7. Tauris,
8. Teli-Karakale, северозападно од Алепа,
9. Рајак, у фабрици близу Дамаска,
10. На радовима на каналу близу Дамаска,
11. Кониех и Смирна, изван број интернираца,
12. Изван број заробљеника код разних турских велепоседника у Отманском царству.

Преписка наших заробљеника из турских логора није позната.

БУГАРСКА

Према подацима наших војних изасланика и Краљевског посланства у Лондону, на територији Бугарске наши заробљеници су се налазили у следећим логорима (35):

16. Крджали,
17. Осман Пазар,
18. Орханија и
19. Белоградчик.

За кореспонденцију су коришћене:

Дописне картице за ратне заробљенике са француским текстом „Correspondance des prisonniers de guerre” (слика 5) и редовне бугарске дописне картице са утиснутом марком, с тим што је заробљеник био дужан да изнад оквира карте испише текст „Le lettre de prisonnier de guerre”.

На дописним картама нисам установио посебне поштанске и цензурне логорске жигове, већ само ознаке цивилних пошта и војних цензура.

АУСТРИЈА

Према подацима Српског Министарства војног (Опште војно одељење) од 27. X 1917. године (36), аустријски логори за ратне заробљенике налазили су се у следећим местима, у општинама или су заробљеници били на раду у извесним предузећима:

1. бр. I Aschach a/D. (на Дунаву), Горња Аустрија
2. бр. Ia Firma Grunwald, Steyr,
3. бр. Ib Firma Scheineker, Traun,
4. бр. Ic Papierfabrik Pettighofen, Seewalchen (фабрика хартије),
5. бр. Id Ziegelei Waizenkirchen, (циглана),
6. бр. Ie Firma Nottling, Aschach a/D., (на Дунаву),
7. бр. If Gemeinde Gunskirchen (Gemeinde = општина),
8. бр. Ig Gemeinde Lorch, округ Линц
9. бр. Ih Gemeinde Offenhausen, округ Велс,

10. бр. Ii Gemeinde Kirchberg, округ Браунау а/Д (j), (а/Д = на реци Ин),
11. бр. Ik Gemeinde Naarn, округ Перг
12. бр. Il Gemeinde Mitterkirchen,
13. бр. Im Gemeinde Altenfelden,
14. бр. In Gemeinde Kirchberg, округ Линц,
15. бр. Io Gemeinde Gaspoltshofen,
16. бр. Ip Gemeinde Holzhausen, округ Велс
17. бр. Ir Gemeinde Weng, округ Браунау (на реци Ин),
18. бр. Is Gemeinde Burgkirchen, округ Браунау (на реци Ин),
19. бр. 2 Braunau, Чешка
20. бр. 32 Brunn a/Gebirge, близу Беча, у планини,
21. бр. 3 Drosendorf a/Th., Доња Аустрија (на реци Таја),
22. бр. 29 Feldbach b/Graz (b = bei = код)

Кореспонденција на военноплћеници
(Correspondance des prisonniers de guerre)

БЪЛГАРИЈА

ПОЩЕНСКА КАРТА

Адреса на испраќача
Adresse de l'expéditeur

№

1) Име (Nom)
2) Народност (Nationalité)
3) Чин (Rang)
4) Часта од којато е плёнена (Group)
5) Др се намира (Localité)

Госпоѓи Мисис
Mici Dim. Protica
advocata
Cruševac

Слика 5. Бугарска дописна карта за заробљенике (бугарско/француски текст), упућена у Крушевац од стране Димитрија Протића, капетана I пука из заробљеничког логора у Пловдиву. Машински цензурни жиг Софија.

23. бр. 4 Grödig b/Salzburg, (код Салцбурга),
 24. бр. 5 Grossau b/Raabs, Доња Аустрија,
 25. бр. 7 Heingichsgrün, Чешка,
 26. бр. 8 Ilmau b/Kautzen, Доња Аустрија,
 27. бр. 16 Karlstein, Чешка,
 28. бр. 33 Katzenau b/Linz, Горња Аустрија,
 29. бр. 39 Krakau-Festungsspital Nr. 5, Галиција (болница)
 30. бр. 11 Markl b/Windigsteig,
 31. бр. 24 Mauthausen a/D., Горња Аустрија,
 32. бр. 10 Raabs a/Th., (на реци Таја),
 33. бр. 37 Rohrbach b/Brunn, (код Брна), Моравска
 34. бр. 34 St. Valentin, (b. Mauthausen), Доња Аустрија,
 35. бр. 22 Weikertschlag, Доња Аустрија,
 36. бр. 26 Wieliczka b/Krakau, (Вјеличка код Кракова), Галиција,
 37. бр. 45 Weipert

Царска и Краљевска влада Аустро-Угарске саобразно одредбама члана 14

протокола приложеног Хашкој конвенцији од 18. X 1907. године о законима и обичајима рата на копну основала је у Бечу „Gemeinsames Zentral-Nachweise-Bureau“ (Општи централни биро за обавештења), надлештво за давање података о заробљеницима (37).

Према томе, било је допуштено писати једино преко ове адресе: „G. Z. N. V. Auskunftstelle für Kriegsgefangene, Wien“ (Обавештејни пункт за ратне заробљенике). Ради упозорења, отискиван је троредни жиг у црвеној боји са ознаком црвеног крста, на делу заробљеничке карте за саопштења.

Кореспонденцију заробљеника цензурирао је „Zensurabteilung des gemeinsamen Zentralnachweise Bureaus, Wien I, Tusch Lauben 8“.

Ређе се срећу цензуре Црвеног крста и будимпештанске цензуре.

За кореспонденцију најчешће су коришћене:

1. Дописне карте са ознаком Црвеног крста,
2. Дописне карте за заробљенике без ознаке Црвеног крста, и
3. Райне војне дописне карте.

1 свейски рай: Српски војници заробљени од сиране Аустроугара 1915. године.

Употребљавани су мање познати следећи жигови:

1. Заробљеничких лоџора
  - а. Равни жиг (Braunau I/V.), слика 6,
  - б. Кружни жиг са грбом у средини (Drosendorf, Karlstein), и др. (слика 7), такође на карти (слика 17)
  - в. Кружни жиг са мостом (Aschach a/D.), слика 8,
  - г. Овалан жиг (Grödig), слика 9,

2. Цензурни
  - а. Троугласти жиг са оштрим угловима (слика 10),
  - б. Троугласти жиг са равним угловима (слика 11),
3. Поштанско-цензурних одсека
  - а. Равни жиг у два реда (слика 12),
  - б. Овалан жиг (слика 13),
4. Помоћни жигови
  - а. Са словном ознаком (слика 14),
  - б. Равни (слика 15),
  - в. Оквирни (слика 16).

K.u.k.K.-Gefangenenlager

am 7 - AUG. 1916

Braunau I./V.

Слика 6. Равни жиг; текст „Ц(арски) и К(раљевски) заробљенички логор /дана.../ Браунау у Ч(ешкој)“.

Слика 8. Кружни жиг са мостом; текст „Ц(арска) и К(раљевска) команда /дајум/ заробљеничког логора/Ашах на/Д(унаву)“.

Слика 10. Троугласти цензурни жиг са оштрим угловима; текст „Општи центр(ални) обав(ештајни) биро /Цензурно одељење/ Беч“.

Слика 7. Кружни жиг са грбом у средини; текст „Ц(арска) и К(раљевска) команда интернационалног и сталног логора/Дрозендорф“.

Слика 9. Овалан жиг; текст „Ц(арски) и К(раљевски) заробљенички логор /дајум/ Гредиг“.

Слика 11. Троугласти цензурни жиг са равним угловима; текст „Општи центр(ални) обав(ештајни) биро /Цензурно одељење/ Беч“.

Post- und Zensurabteilung K. u. k. Kriegsgefangenenlager in Grödig.

S.

Слика 12. Равни дворедни жиг; текст „Поштанско цензурно одељење/Ц(арски) и К(раљевски) заробљенички логор у Гредигу”.

Слика 13. Овални жиг; текст „Ц(арски) и К(раљевски) заробљенички логор /Гредиг/дајум/ Поштанско цензурно одељење”.

Помоћни жигови за усмеравање: ознака „S”, гј. „СРБИЈА”.

Слика 14. Жиг са словном ознаком „S”.

Слика 15. Жиг равни „Serbien”

SERBIEN

Слика 16. Жиг у оквиру „Serbien”

Absender: *Drag Mitrovich*
Отправитељ *Polinter u. Drosendorf*

Correspondance des prisonniers de guerre
ABSTERNUNG
W I E N

Adresse: *Dr. Mitrovich's Sohn Kaufmann*
Адресъ *Аустрија*
Азања
Србија

30. V 1916
DROSENDORF

Portofrei
Бесплатно

Verlag der österr. Ges. vom „Roten Kreuz“
Изданије Австр. Обш. Црвеног Крста

Nachdruck verboten
Перепечатки воспрещаются

Preis 4 Heller per Stück

Слика 17. Дописна карта за кореспонденцију ратних заробљеника (Немачко/руски текст) издање аустријског друштва Црвеног крста (са ознаком Црвеног крста), упућена 30. V 1916 од интернирца Драг. Митровића из логора Дрозендорф (Доња Аустрија) у Азању. Логорски жиг са грбом (слика 7), цензурни жиг (слика 10) и месни поштански жиг.

УГАРСКА

Према евиденцији Министарства војног (38) заробљенички логори су се налазили у следећим местима:

1. бр. I Boldogassony,
2. бр. I6 Csanig,
3. бр. 3 Nagymegyér,
4. бр. 8 Nezsider,
5. бр. 18 Pandorfalu, КК Militärbauleitung (управа војног градилишта),
6. бр. 9 Vacz b. Budapest,
7. бр. 13 Zohler, Papierfabrik, Hermand, фабрика хартије
8. бр. 13 Hajmasker, /КК Fliegerkompanie (ваздухопловна чета),
9. бр. 18b Id. Községi Elöljáróság
10. бр. Ic Budapest X, КК Augusta-Barackenspital Mannschafts-baracke V (логорска болница),
11. бр. 6 Gyogyös-Polizeiamt (полиција).

За кореспонденцију су коришћене:

1. Дойсне карте за заробљенике са ознаком Црвеног крста,
2. Дойсне карте за заробљенике без ознаке Црвеног крста.

Употребљавани су (мени) познати следећи жигови:

NEZSIDER.
21. DEZ. 1916

Слика 18. Равни жиг; текст „Нежидер/21. Дец. 1916”, тј. назив логора и датум.

1. Заробљеничких лоџора
  - а. Равни жиг у два реда (слике 18 и 19),
  - б. Равни жиг у три реда (слика 20).

2. Поштански
  - а. Кружни жиг са шрафираним пољима, величине 40 мм (слика 21),
  - б. Кружни жиг, величине 30 мм (слика 22),
  - в. Двокружни жиг са мостом, величине 30 мм (слика 23),

3. Цензурни
  - а. Кружни жиг, величине 32 мм (Друштво Аустро-Угарског Црвеног Крста), слика 24,
  - б. Кружни жиг, величине 27 мм (Друштво Аустро-Угарског Црвеног Крста), слика 25,
  - в. Кружни жиг, величине 31 мм (Будимпештанска цензура), слика 26,
  - г. Кружни жиг, величине 31 мм (Будимпештанска цензура), слика 27,
4. Помоћни жигови (за усмеравање)
  - а. Са словном ознаком (слика 28 и на карти – слика 30)
  - б. Са словном ознаком у оквиру (слика 29),

k.u.k. Kriegsgefangenenlager
bei Nagymegyér

Слика 19. Равни жиг; текст „Ц. и К. заробљенички логор/код Најмеђера”.

K. u. k. Kriegsgefangenenlager
18. JUL. 1916
Boldogasszony

Слика 20. Равни жиг; текст „Ц. и К. заробљенички логор /дајум/ Болдогасоњ”.

Слика 21. Кружни жиг са шрафуром; текст по ободу „Официр за пошту у Ц. и К. заробљеничком логору код Нађмеђера”, у средини датум.

Слика 24. Кружни цензурни жиг већи; текст по ободу „Друштва Црвеног крста у Аустрији и Мађарској”, у средини „Ценз(урисано)”.

Слика 26. Кружни цензурни жиг; текст „Будимпештанска цензура за писма (für Briefe) ратним заробљеницима”, у средини „Ценз(урисано)”.

Слика 27. Кружни цензурни жиг; текст „Будимпештанска цензура писама (der Briefe) ратним заробљеницима”, у средини „Ценз(урисано)”.

Помоћни жигови са усмеравање: ознака „S”, тј. „СРБИЈА”.

Слика 28. Жиг са словном ознаком „S”

Слика 29. Жиг са словном ознаком „S” у оквиру.

Слика 22. Кружни жиг; текст „Ц. и К. логорска пошта” (горе) и „Нежидер” (доле), у средини датум. Можда Lagerpostver (waltung) = „Управа логорске поште”?

Слика 23. Кружни жиг са мостом; текст „Логорска пошта” и „Нежидер”, у мостићу датум.

Слика 25. Кружни цензурни жиг мањи; текст по ободу исти као на слици 24. Исто и у средини.

НЕМАЧКА

Немачки логори за ратне заробљенике налазили су се у следећим местима (39):

1. бр. 85	Bautzen, Саксонија	11. бр. 7	Lamsdorf, Пруска,
2. бр. 84	Cassel – Niederzwehren, Пруска,	12. бр. 40	Landau i/Pfalz, Баварска,
3. бр. I	Celle, ХанOVER,	13. бр. 79	Langensalza, Пруска,
4. бр. 17	Chemnitz (Grimma-Golzern), Саксонија,	14. бр. 8	Lechfeld, Баварска,
5. бр. 94	Clausthal i/Harz, (у планини Харц), Пруска,	15. бр. 80	Limburg a/L (Worms), (на реци Лан), Пруска,
6. бр. 77	Grossen a/O., (на реци Одри)	16. бр. 90	Ludwigsburg-Eglosheim, Виртемберг,
7. бр. 68	Frankfurt a/O, (Halbe), Пруска,	17. бр. 30	Fürstfeldbrück, Lazarett, Баварска,
8. бр. 67	Friedrichsfeld, Пруска	18. бр. 17	Grimma-Golzen (Chemnitz), Саксонија,
9. бр. 62	Neuberg b/Konstanz, (код Констанце) Виртемберг,	19. бр. 76	Gross-Poritsch, Саксонија
10. бр. 6	Königsbrück-Ost, Саксонија,	20. бр. 95	Grund i/Harz, Пољска,
		21. бр. 4	Hamel, Пруска,
		22. бр. 5	Heilbronn, Reserve-Lazarett I, Виртемберг,

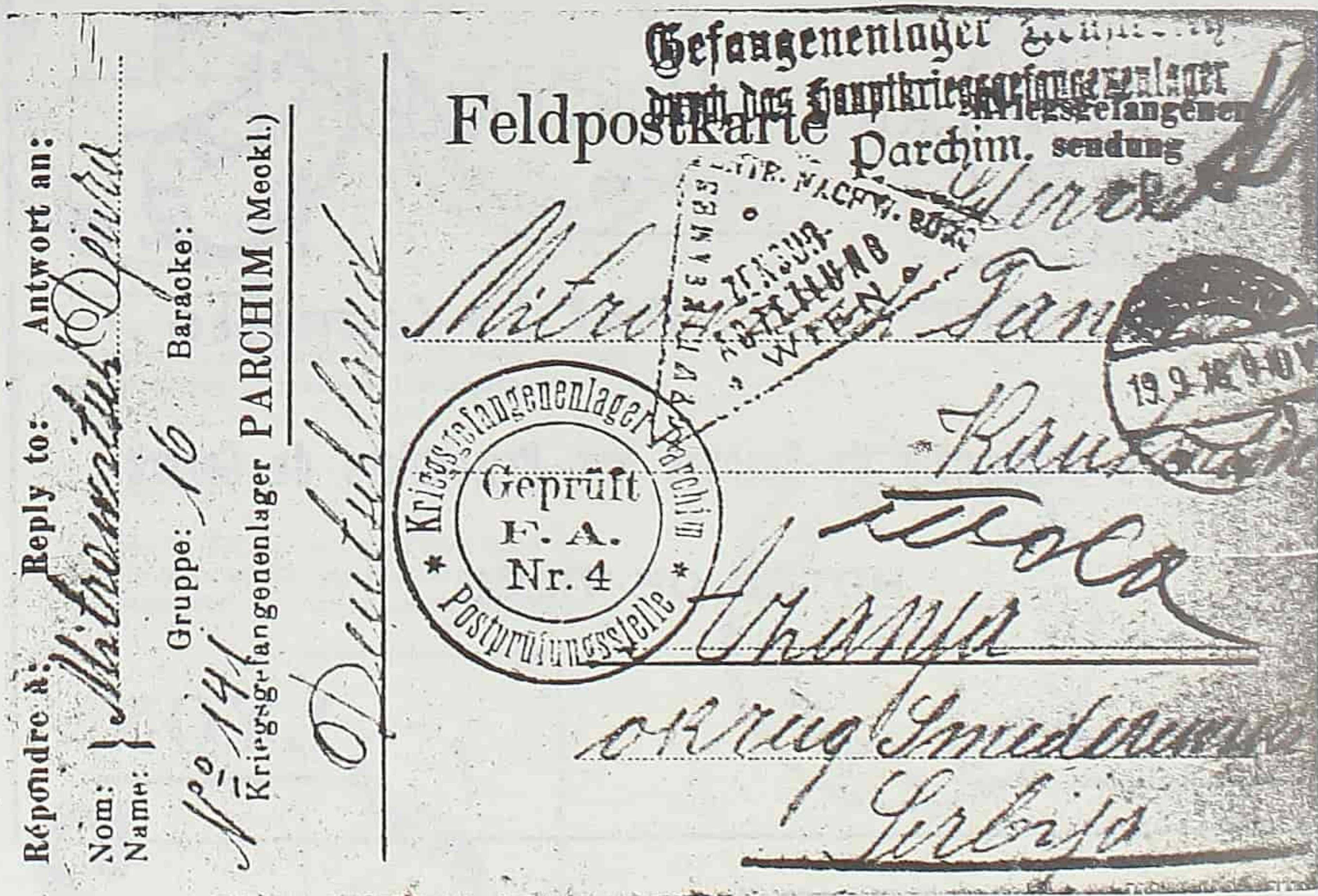
Слика 30. Карта за кореспонденцију ратних заробљеника (француски текст) – део за одговор, упућена 17. V 1918 године из Нежидера на „Општинску организацију за помоћ ратним заробљеницима/Градска кућа/Лион/Француска (одштампана адреса). Логорски жиг (слика 23), жиг за усмеравање (слика 28) и француски печат „од породице“.

23. бр. 83 Heilsberg, Пруска
 24. бр. 12 Parchim, Пруска
 25. бр. 13 Sagan, Пруска
 26. бр. 73 Scheuen, Пруска,
 27. бр. 2 Sielow b/Cottbus, Пруска,
 28. бр. 14 Soltau, Пруска,
 29. бр. 15 Stargard, Пруска
 30 бр. 56 Traunstein, Баварска
 31. бр. 81 Sprottau, Пруска,
 32. бр. 9 Merzdorf, Бранденбург,
 33. бр. 10 Minden, Пруска
 34. бр. 69 Münsiggen, Виртемберг,
 35. бр. 87 Münster I, Вестфалија,
 36. бр. 70 Münster II, Вестфалија,
 37. бр. 71 Münster III, Вестфалија,
 38. бр. 72 Neuhammer, Пруска,
 39. бр. 11 Osnabrück, ХанOVER,
 40. бр. 16. Ulm a/D., Виртемберг,
 41. бр. 65 Ulm-Festungs-Hauptlazarett,
 (главни лазарет),
 42. бр. 93 Ulm-Seuchenlazarett, Fridrihsau,
 (инфективни лазарет),
 43. бр. 74 Wahn, Пруска,

44. бр. 89 Weingarten, Reservelazarett,
 Виртемберг,
 45. бр. 80 Worms (Limburg a/L), Пруска,
 46. бр. 86 Zwickau, Саксонија,
 47. бр. 35 Ingoldstadt

За цензурисање употребљавани су мени познати жигови:

1. Кружни жиг (Stargard), слика 31
2. Двокружни жиг (Parchim, Ulm a. D.), слике 32 и 33, као и карта приказана на слици 34.

Слика 34. Војничка заробљеничка карта логора Пархим (Мекленбург), упућена 19. IX 1916 године од стране Буре Митровића, Танасију Митровићу у Азању. Логорски жиг (слика 32), цензурни жиг (слика 10) и два логорска печата.

Слика 31. Кружни цензурни жиг; текст по ободу горе „Прегледано и ослобођено” у средини „Команда /заробљенички логор/ Штаргард у Померанији/Ф. а.”.

Слика 32. Двокружни цензурни жиг; текст по ободу горе „Заробљенички логор Пархим”, доле „Поштанско цензурно место”, у средини „Прегледано/Ф. А./бр. 4”.

Слика 33. Двокружни цензурни жиг; текст по ободу „Заробљенички логор/Улм на Д(унаву)”, у средини „Прегледано/Ф. а.”.

РУСИЈА

Да би дошли до података о заробљеничким логорима послужили су нам документи, односно изјаве припадника „Друге Српске Добровољачке дивизије” (40), као и логорашки поштански документи (заробљеничке карте).

Према прикупљеним подацима познати су следећи логори, распоређени по губернијама:

1. Астрахан,
2. Ашхабад, Азија,
3. Бахмач, Черњиговска губернија
4. Барнаул, Сибир,
5. Бендер, Бесарабска губернија,
6. Богољубовски, Петропавловска област, Сибир,
7. Бухара,
8. Царевококшајск, Казањска губернија,
9. Царицин, Саратовска губернија,
10. Чељабинск, Сибир,
11. Хабаровск, Сибир,
12. Ирбит, Пермска губернија,
13. Иркутск,
14. Јурјев-Пољски, Владимирска губернија,
15. Камен, Тамска губернија,
16. Керенск, Пензанска губернија,
17. Кијев, војна болница,
18. Кострома,
19. Краснојарск, Сибир,
20. Курган, Тобољска Губернија,
21. Новониколајевск, Тамска губернија,
22. Одеса,
23. Омск, Сибир,
24. Орлов, Губернија Вјатка,
25. Перовск, Туркестан,
26. Пешчанка, Чита,
27. Петроград, Ташкент,
28. Петропавловски Акмал, Сибир
29. Разанскоја губернија,
30. Семеновка, Полтавска губернија,
31. Сизран,
32. Скобелев, Забајкалска губернија,
33. Суелово, Орловска губернија,
34. Штрбит, Пермска губернија,

35. Тјумен, Тобољска губернија,
36. Томск, Сибир,
37. Владивосток,
38. Вољској, Саратовска губернија.

Жигове за логорску цензуру могуће је систематизовати према натпису на жигу и према облику жига.

1. Према натпису:
  - а) Жигови са ознаком места, односно губерније где се налази логор (слика 35-46),
  - б) Жигови без ознаке места (слика 47-48),

- в) Жигови са словним ознакама (слика 49-52).
2. Према облику:
  - а) Рукописна потврда да је садржај цензурисан (слика 35)
  - б) Равни жиг у два реда (слика 36),
  - в) Кружни жиг (слика 37),
  - г) Двокружни жиг (слика 38),
  - д) Овални жиг (слика 39-40) и на карти (слика 53),
  - б) Жиг у оквиру (правоугаони), слика 41-48.

Боја употребљена за жигосање: љубичаста у нијансама, црна и црвена.

Харьков
 _____
военн. цензору

Въ г. Харьковѣ
Военному цензору

Слика 35. Цензура са рукописним текстом

Слика 36. Цензурни жиг са писаним текстом „у Харкову/вој. цензор”.

Слика 37. Кружни цензурни жиг; текст „Преглед(ано) од московс(ке) вој(не) цензуре”, „број...”.

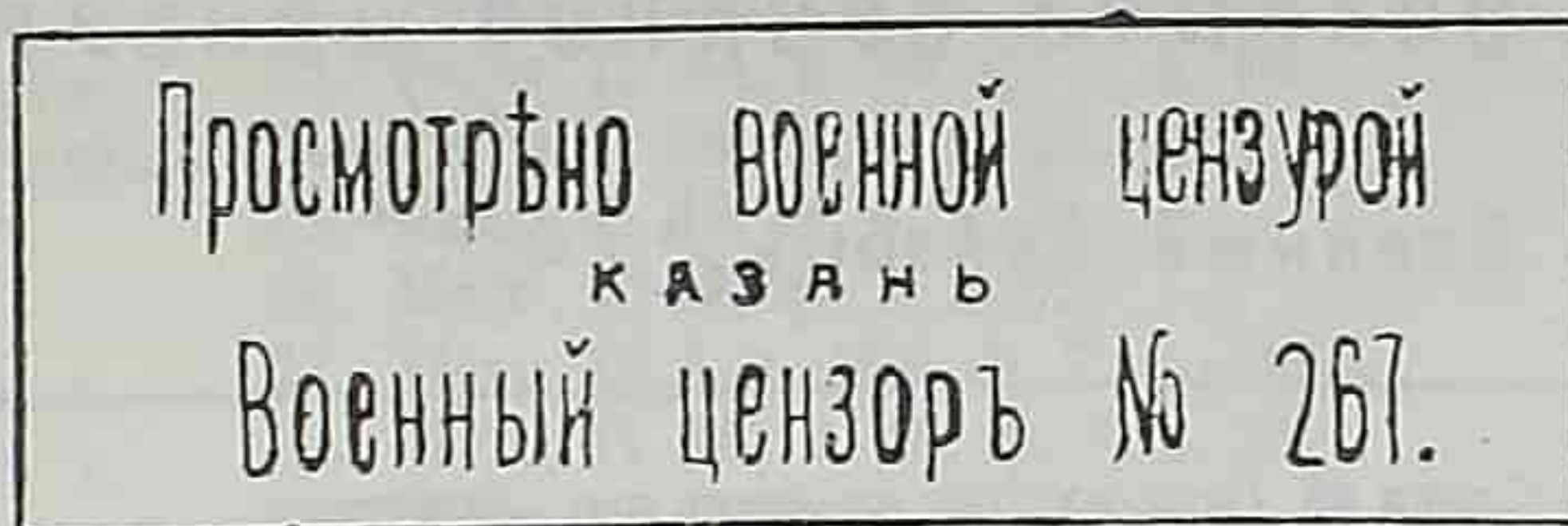
Слика 38. Двокружни цензурни жиг; текст „Војни цензор бр. 10/г(рад) Омск”, у средини „Д. Ц.”.

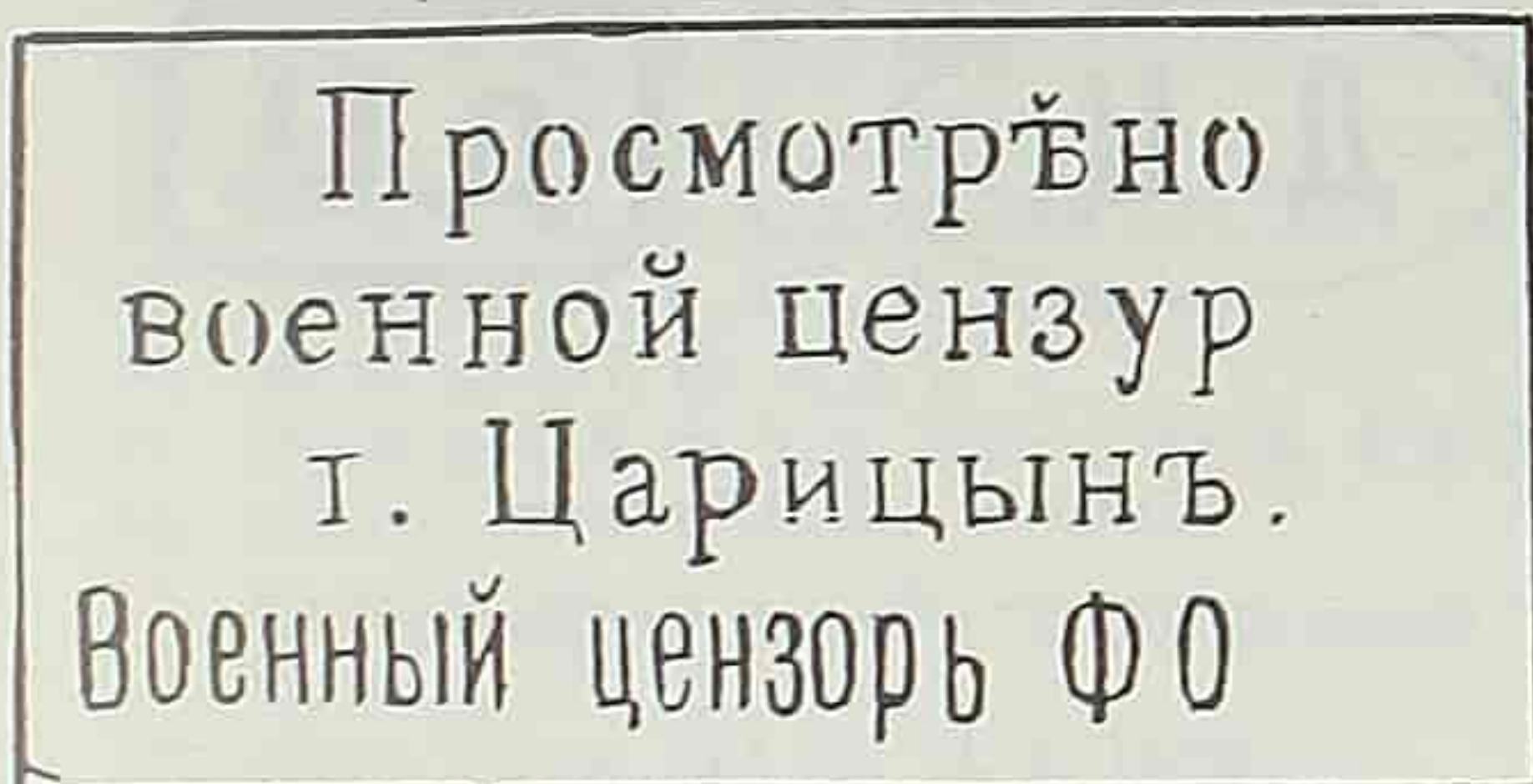
Слика 39. Овални цензурни жиг; текст „Туркестанска месна /војно цензурна/ комисија”,

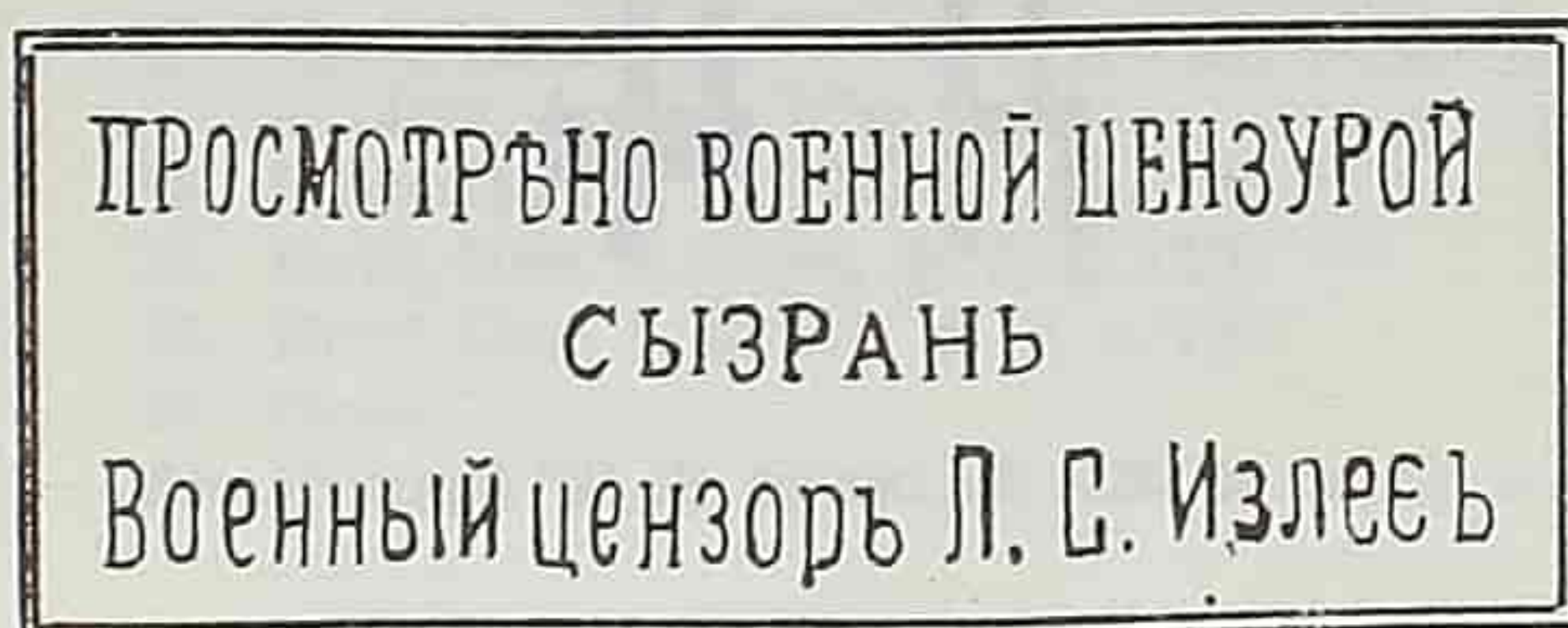
Слика 40. Овална цензурни жиг; текст исти као на слици 39, само са другим типом слова (скраћене речи)

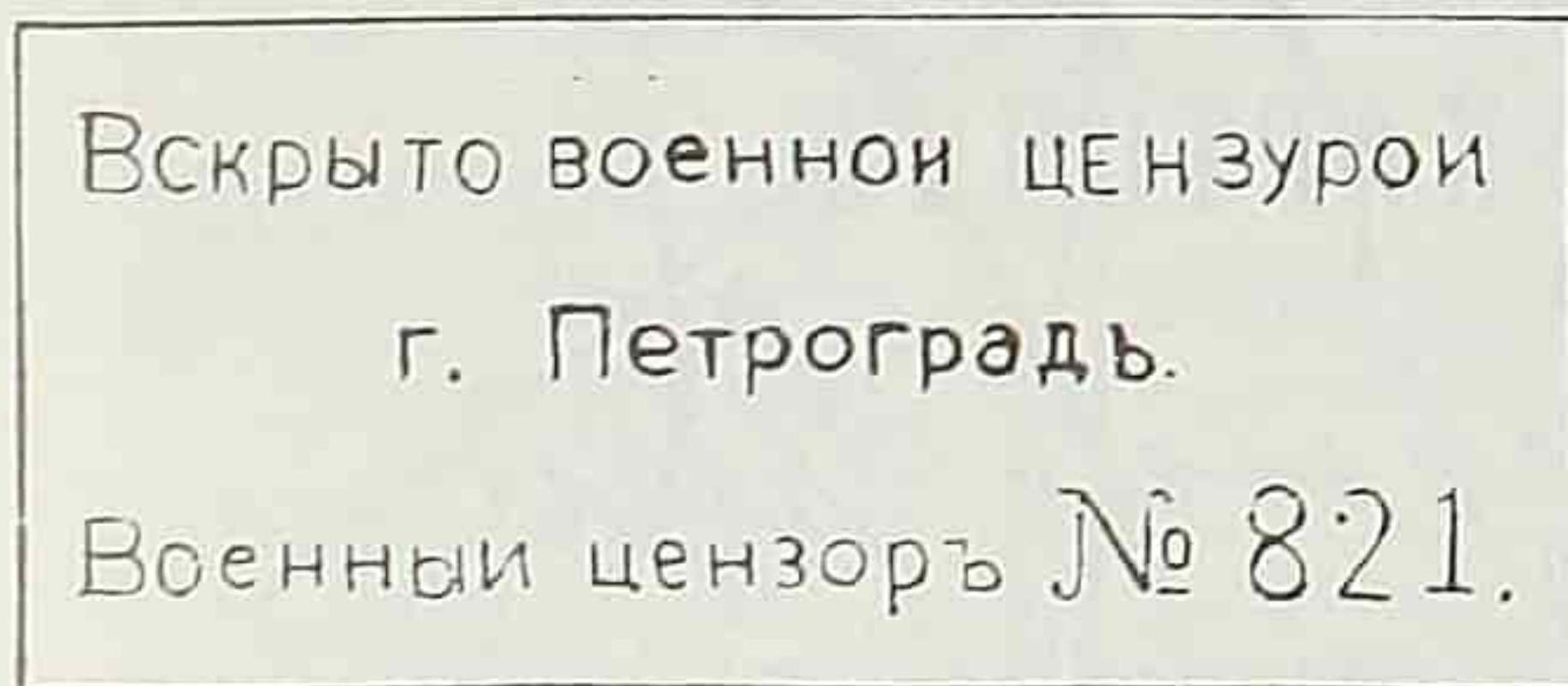
Слика 41. Правоугаони оквирни жиг; текст „прегледала војна цензура /Казань/ војни цензор бр. 267”.

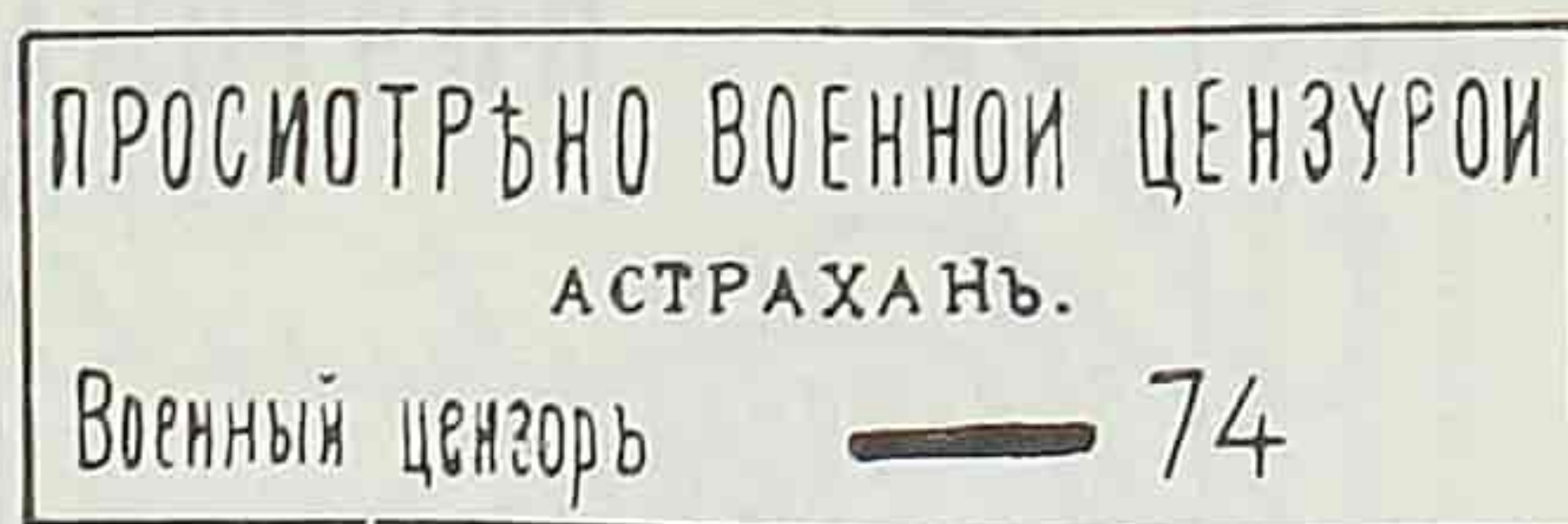
Слика 42. Правоугаони оквирни жиг; текст „Прегледала /војна цензура/ г(рад) Царицин/војни цензор ФО”.

Слика 43. Правоугаони оквирни жиг; текст „Прегледала војна цензура /Сызран/ Војни цензор Л. С. Излеев”.

Слика 44. Правоугаони оквирни жиг; текст „Отворила војна цензура/г(рад) Петроград/Војни цензор Но 821”.

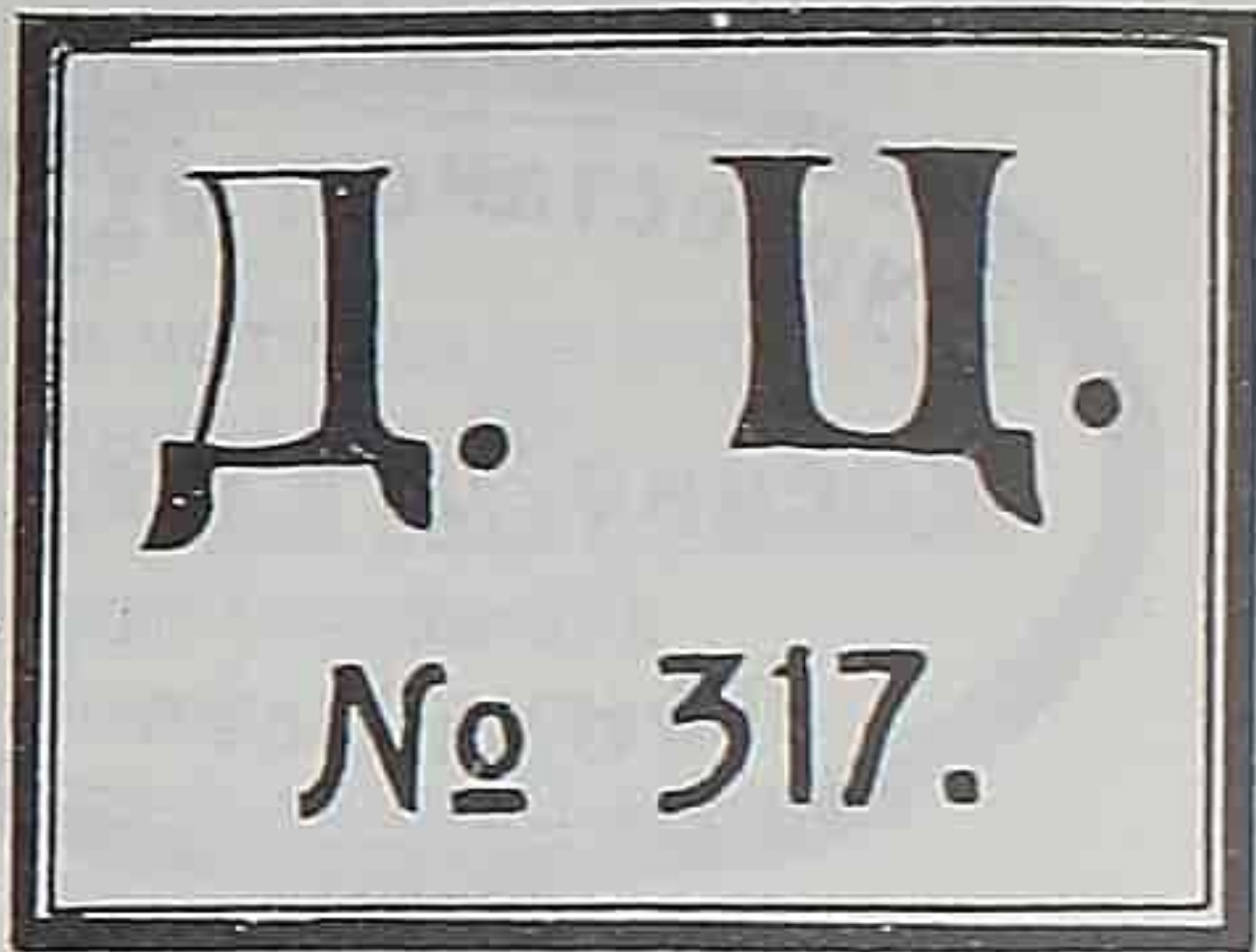
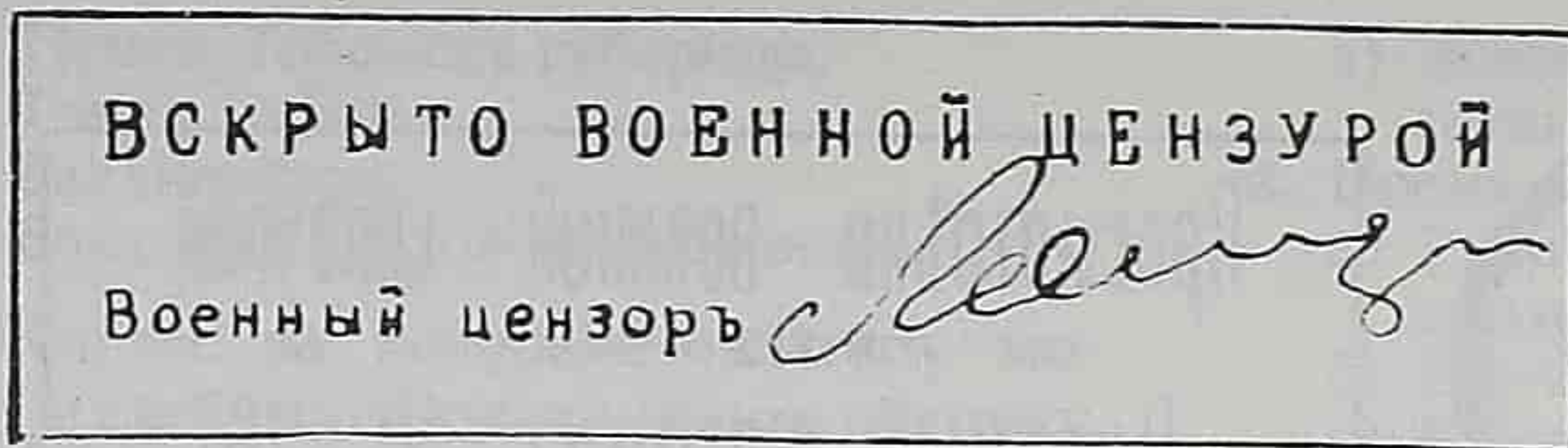
Слика 45. Правоугаони оквирни жиг; текст „Прегледала војна цензура /Асѣрахан/ Војни цензор — 74”.

Слика 46. Оквирни жиг „Д. Ц./Петроград”.

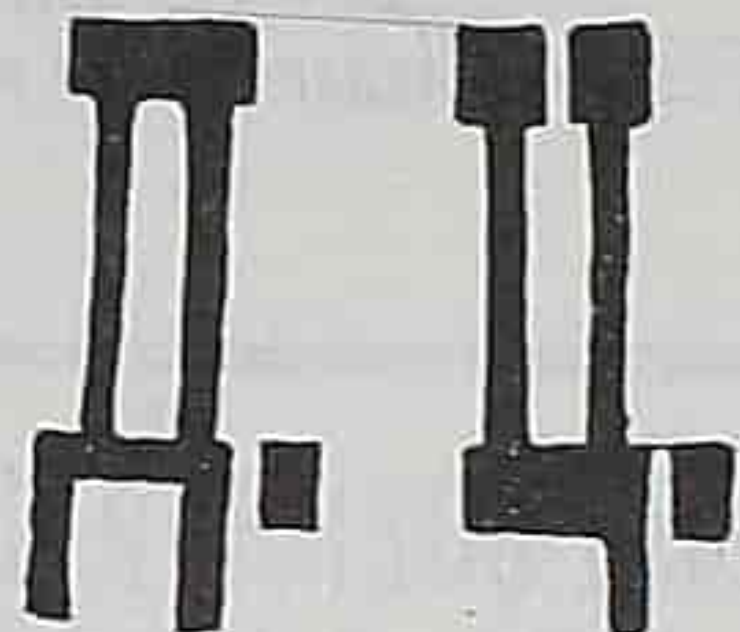

Слика 47. Правоугаони оквирни жиг „Отворила/војна цензура”.

Слика 48. Правоугаони оквирни жиг „Отворила војна цензура/Војни цензор *йойиис*”.

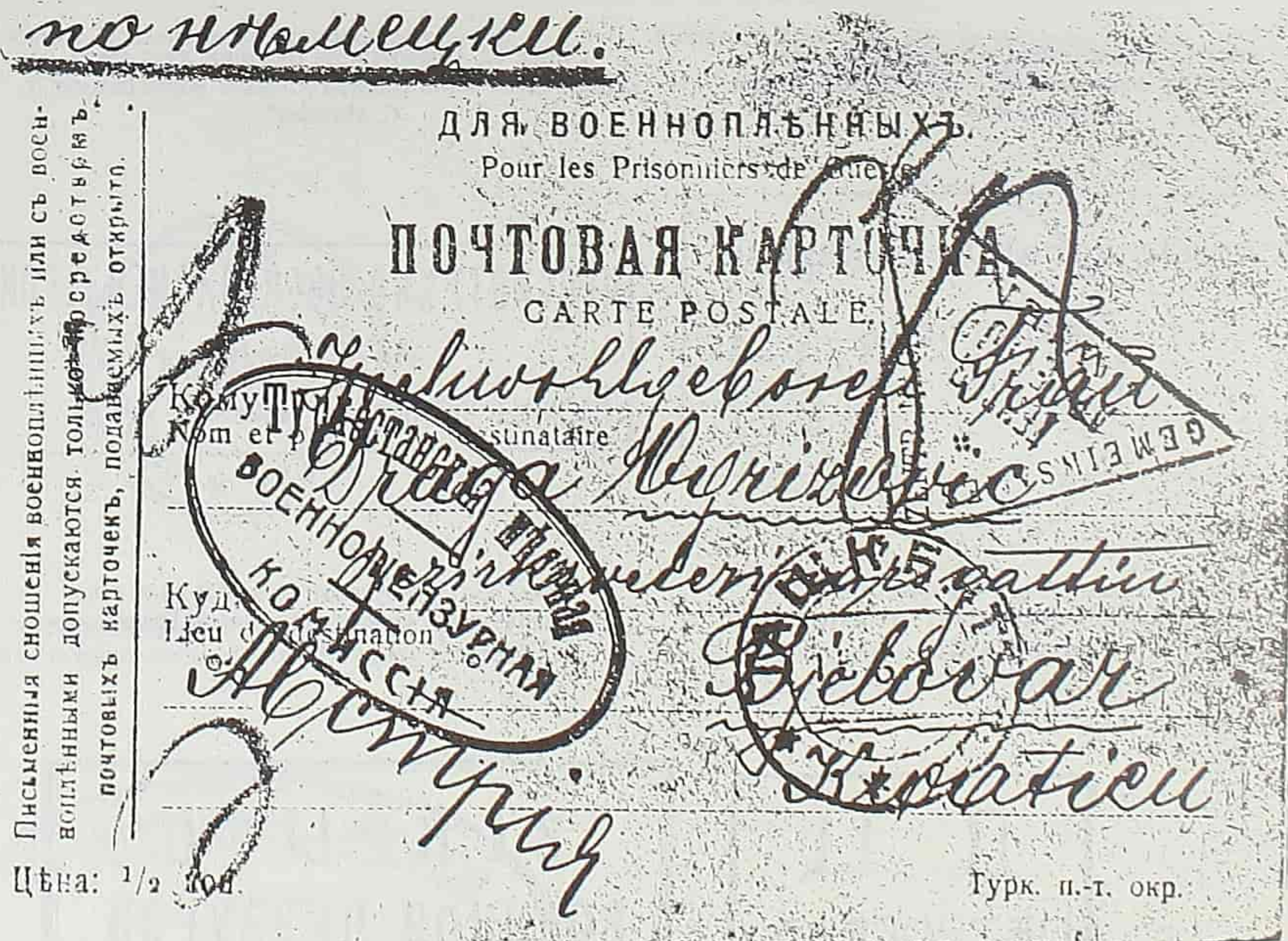
Слика 49. Оквирни жиг „Д. Ц./№ 317”

Слика 50. Жиг без оквира „Д. Ц.” (крупна слова).

Слика 51. „Д. Ц.” у овалу.

Слика 52. „Д. Ц.” у оквиру заобљених угла.

Слика 53. Заробљеничка поштанска карта са руско-француским текстом, издата од Туркестанског П. Т. округа, послата 15. VI 1916 године из Ташкемта Драги Огризовић у Бјеловар. Руски овални цензурни жиг (слика 39), бечки цензурни жиг (слика 10) и поштански жиг Ташкента.

Архивска грађа

1. Војна Енциклопедија, књ. 8, с. 150-151.
2. А (архив) VII (Војно-историски институт), П (пописник) 2, заробљеници, к. 16, ф.3, д. 3/46; к. 156, ф.3, д. 14/3.
3. Исто, к. 16, ф. 3, д. 3/5, 17, 2, 4.
4. Исто, к. 16, ф. 3, д. 3 /разни документи; к. 26, ф. 2, д. 14/2, 4, 9; к. 27, ф. 2, д. 16/ 1, 2, 3, 8; к. 43, ф. 2, д. 19/3, 4, 8, 9, 10.
5. Исто, к. 113, ф. 1, д. 10/1, к. 50, ф. 5, д. 37/5.
6. Исто, к. 50, ф. 1, д. 37/3,4.
7. Исто, П 2, к. 22, ф. 3, д. 14/19, 21, 22, 14; к. 72, ф. 3, д. 13/8, к. 113, ф. 1, д. 10/1.
8. Исто, П 3, к. 60, ф. 2, д. 8/4.
9. Исто, к. 60, ф. 2, д. 8/37.
10. Исто, к. 60, ф. 2, д. 8/76.
11. Исто, к. 60, ф. 2, д. 8/113.
12. Исто, к. 60, ф. 4, д. 10/109, 127, 129.
13. Исто, П 3А, к. 157, ф. 2, д. 1.
14. Исто, к. 157, ф. 2, д. 2.
15. Исто, к. 118, ф. 3, д. 2/46; к. 35, ф. 4, д. 39.
16. Исто
17. Исто, к. 48, ф. 1, д. 6.
18. Исто, к. 157, ф. 2, д. 4
19. Исто, П3, к. 223, ф. 12, д. 16/68.
20. Исто, к. 223, ф. 12, д. 16/73, П3А, к. 34, ф. 1, д. 14.
21. Исто, П 3, к. 268, ф. 4, д. 7/17.
22. Исто, к. 223, ф. 13, д. 17/10.
23. Исто, П 3А, к. 49, ф. 2, д. 16.
24. Исто, к. 46, ф. 4, д. 21.
25. Исто, к. 46, ф. 4, д. 24.
26. Исто, к. 52, ф. 3, д. 55.
27. Исто, П 3, к. 166, ф. 7, д. 13/66.
28. Исто, П 3А, к. 49, ф. 6, д. 25.
29. Исто, к. 49, ф. 6, д. 26.
30. Исто, к. 49, ф. 6, д. 27; П 3, к. 444, ф. 9, д. 3/157.
31. Исто, к. 49, ф. 6, д. 28.
32. Исто, П 3, к. 223, ф. 14, д. 18/5.
33. Исто, П 3А, к. 47, ф. 3, д. 36; к. 185, ф. 3, д. 25.
34. Исто, Поп. 3, К. 166, ф. 6, д. 13/15,
35. Исто, Поп. 3, К. 246, ф. 6, д. 11/9, 46; ф. 3, д. 14/39; ф. 4, д. 7/5,
36. Исто, Поп. 3, К. 179, ф. 1, д. 10/1
37. Исто, Поп. 3, К. 60, ф. 5, д. 12/1
38. Исто, Поп. 3, К. 179, ф. 1, д. 10/1
39. Исто,
40. Исто, К. 60, ф. 5, д. 13/2; К. 111, ф. 10, д. 8/97,

К = кутија; ф = фасцикла; д = докуменат.

IN MEMORIAM

НЕМА ВИШЕ НАШЕГ „ЧИКА АЦЕ”

На дан 22. јула 1992 године преминуо је у 81. години живота Александар Александрић, један од најстаријих филателиста у Београду и Србији.

Чика Аца је много допринео популаризацији филателије у нас. Деценијама је водио „Секцију за размену марака”, а касније се бавио организацијом састанака београдских филателиста. Без њега нису могли да се замисле годишњи састанци у хотелу „Југославија”. Био је и сарадник „Филателиста”.

Читавог живота гајио је „праву филателију” и скупљао само жигосане марке.

Ведри лик Чика Аце остаће у трајној успомени свих који су га познавали.

Слава му!

СВЕ О ЗНД

После неуспешног државног удара августа 1991. године у Москви и накнадног повлачења Михаила Горбачова, дошло је до проглашења независности појединих република у саставу СССР-а, а затим до удруживања. На сасстанку представника трију држава, Русије, Украјине и Белорусије у Минску 8. децембра 1991. године основана је Заједница Независних Држава (ЗНД), чиме је Совјетски Савез престао да постоји. Балтичке државе, Грузија, Азербејџан, Јерменија и Молдова нису у ЗНД. Русија је конституисана као Руска федерација, образована од аутономних република.

Што се тиче марака, СССР је, дакле, као филателистичко подручје закључен крајем 1991. године, а као главни настављач или ново подручје већ у јануару 1992. појављују се издања са написом „РОССИЯ”. Остале нове државе, дошатање совјетске републике, примљене су у Организацију Уједињених Нација 2. марта 1992. године, тако да, поред остало, могу легално да издају сопствене марке. Досада, посебне марке издају или почињу да издају балтичке републике (о томе је писано у Филателисти бр. 210, стр. 94-96), Молдова, Беларус, Украјина, Азербејџан, Казахстан, Узбекистан...

Сматрам да је корисно да се упознамо односно укажемо на неке историјске, политичке и географске чињенице и специфичности предстојећих или обновљених филателистичких подручја.

РОССИЯ(Русија) или Руска федерација, највећа држава у оквиру ЗНД на преко 17 милиона квадратних километара има преко 147 милиона становника са 82% Руса.

Главни град: Москва, са 8,8 милиона становника. Већи градови: Санкт Петербург (раније Лењинград), Њижни Новгород (Горки), Новосибирск, Самара (Кујбишев), Чељабинск, Казањ, Перм, Омск, Волгоград, Саратов итд.

Пољопривредна и индустријска земља: гвожђе и челик, машиноградња, енергетика, обојена, лака, хемијска и дрвна индустрија, итд. итд.

У оквир Руске федерације улази шеснаест, односно двадесет република:

Аутономне републике Руске федерације

- Башкирија, у области Урала, са око 4 милиона становника: 22% Башкираца и 39% Руса; главни град Уфа.
- Бурјатија, у области Бајкалског језера у Сибиру, са 1,05 милиона становника: 24% Бурјата и 70% Руса; главни град Улан-Уде.
- Дагестан, у области Кавказа, са 1,8 милиона становника: 28% Лезгина или Авара и 9% Руса; главни град махачкала.
- Јакутија (Република Саха) у источном Сибиру, најпространија аутономна република у Руској федерацији, са око 1,1 милиона становника: 33% Јакута и 50% Руса; главни град Јакутск.
- Кабардино-Бајкарија, на Кавказу, са 754 хиљада становника: 49% Кабардинаца, 9% Балкара и 32% Руса; главни град Налчик.
- Калмикија, на доњој Волги, са 325 хиљада становника: 45% Калмика и 38% Руса; главни град Елишта.
- Карелија, на граници Финске, са око 800 хиљада становника: 10% Карелаца и 74% Руса; главни град Петрозаводск.
- Коми, у басену Печоре, са 1,25 милиона становника; 23% Кома или Зирјана и 58% Руса; главни град Сивдиквар.
- Мари, на средњој Волги, са 750 хиљада становника: 43% Маријаца или Черемиса и 47% Руса; главни град Јашкар-Ола.

– Мордовија, источно од Московског рејона, са 963 хиљаде становника: 32% Мордова или Морвинаца и 61% Руса; главни град Саранск.

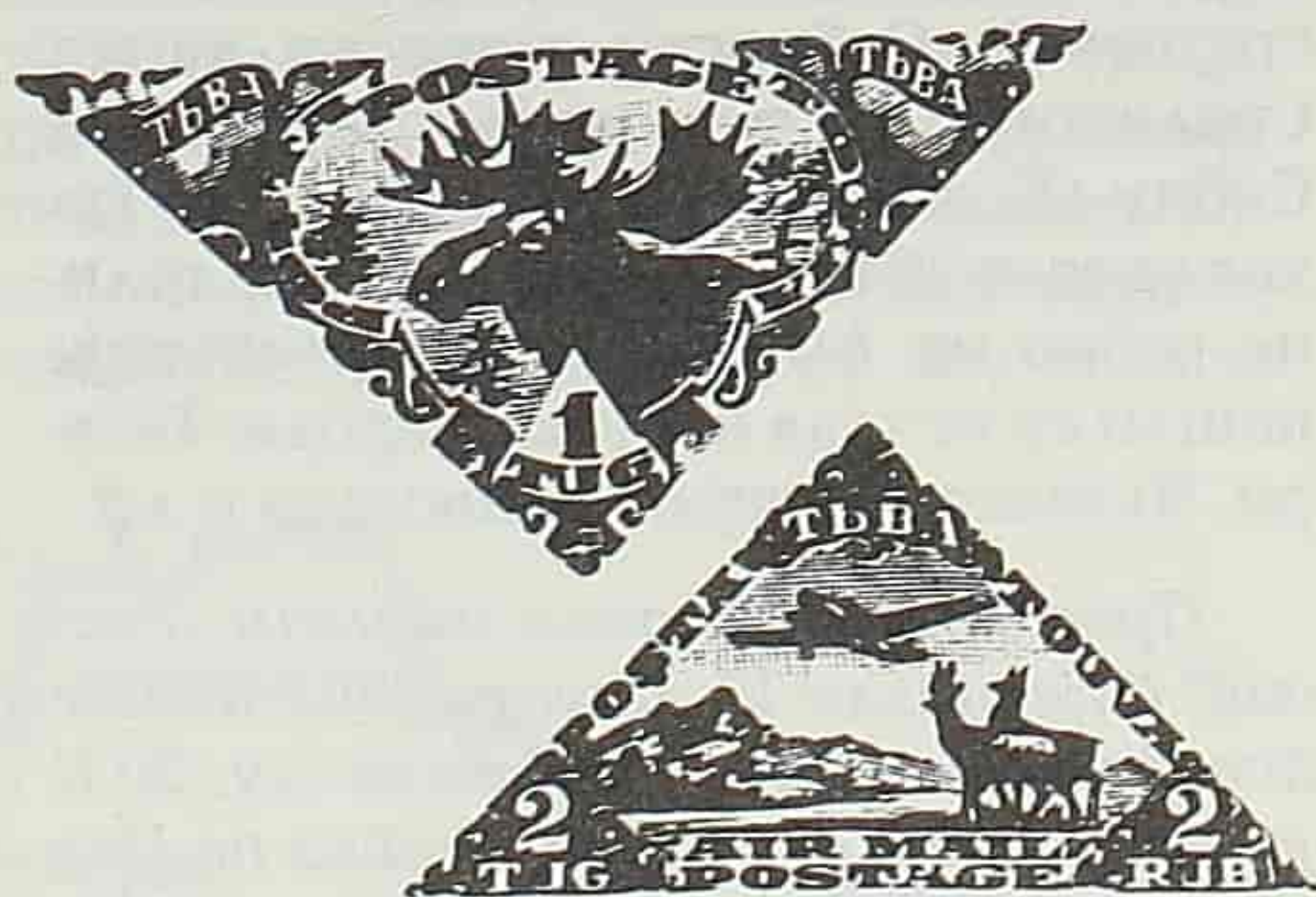
– Северна Осетија, на Кавказу, са 632 хиљада становника: 53% Осетинаца (потомци Скита) и 30% Руса; главни град Орзоникидзе.

– Татјарстан, у области града Казања, са 3.642 милиона становника: 50% Татара и 43% Руса; главни град Казањ.

Напомена: Татари су до краја II светског рата били насељени на Криму, одакле их је Стаљин преселио због сарадње са Немцима за време окупације.

– Тува, на граници Монголије, на 171.000 км², са око 300 хиљада становника: 64% Тувинаца и 32% Руса; главни град Кизил.

Напомена: Од 1921 до 1944 независна „Тувинска народна република“ је издавала сопствене марке (до 1937 године). Ове марке су биле сан сваког предатног филателисте-почетника због необичних облика, димензија и претстава.

– Удмуртија, источно од Казања, са 1,6 милиона становника: 31% Удмурта или Вотјака и 59% Руса; главни град Ижевск.

– Чечено-Ингушетија (Чечња), на источној страни Кавказа, са 1,27 милиона становника: 58% Чечена и 27% Руса; главни град Грозни.

– Чувашија, источно од Њижнег Новгорода (Горки), са 1,39 милиона становника: 68% Чуваша и 27% Руса; главни град Чебоксари.

Статут републике добиће када се усвоји нови устав Руске федерације: *Адигеј* (јужно од Кавказа; становници: Адигејци или Черкези), *Карачај-Кирказија* (јужно од Кавказа; становници Карачајци), *Горно-Алтај* (на граници Монголије; становници Алтајци или Ојрети), *Каказија* (област изнад Туве).

Напомене

1. На основу Потсдамског споразума 1945 године, део немачке Источне Пруске са градом Кенигсбергом (сада Калињинград) прикључен је Руској ССР. Ова област се налази између Пољске и (сада независне) Литваније.

2. Око 1,5 милиона Немаца са Волге расељено је за време II светског рата због антисовјетског става и то углавном у Казахстан и Сибир, а Аутономна република поволшких Немаца – расформирана. У току је акција да се ови Немци врате у своја стара пребивалишта.

Руска експанзија почела је средином XVI века: цар Иван Грозни (1547-1584) освојио је Казањски (1552) и Астрахански (1556) татарски канат. Освојењем Сибира под вођством козака Јермака Тимофејева 1581 године срушен је Сибирски татарски канат. Средином XVII века заузет је источни Сибир (Козак Дежњев на обалама Тихог океана 1648), а Хабаров је 1651 године избио на Амур. У руској империји нашли су се тада неруски народи: Татари, Чуваши, Маријци, Башкирци и др.

Прва серија са новим називом „*Россија*“ појавила се 10. јануара 1992 године поводом Олимпијаде у Албервилу; 20 II је следио блок од 50 коп. „*Бишка на Пејпуском језеру*“, почетне вредности редовне серије „*Национални споменици*“ 26. фебруара, итд. итд.

Назив државе је исписан ћирилицом и латиницом.

Ова издања се каталожки надовезују (бар у каталогу Михел) на издања царске Русије и Руске совјетске републике до 1923 године (шј. до марака са ознаком СССР)!

БЕЛАРУС (Белорусија), на површини од 207.600 км² има око 10 милиона становника (Белоруси, словен-

ски народ сродан Русима и Украјинцима) са око 20% осталих народа. Главни град: *Минск* (око милион становника). Важнија места: Витебск, Могилев, Гомељ, Брест.

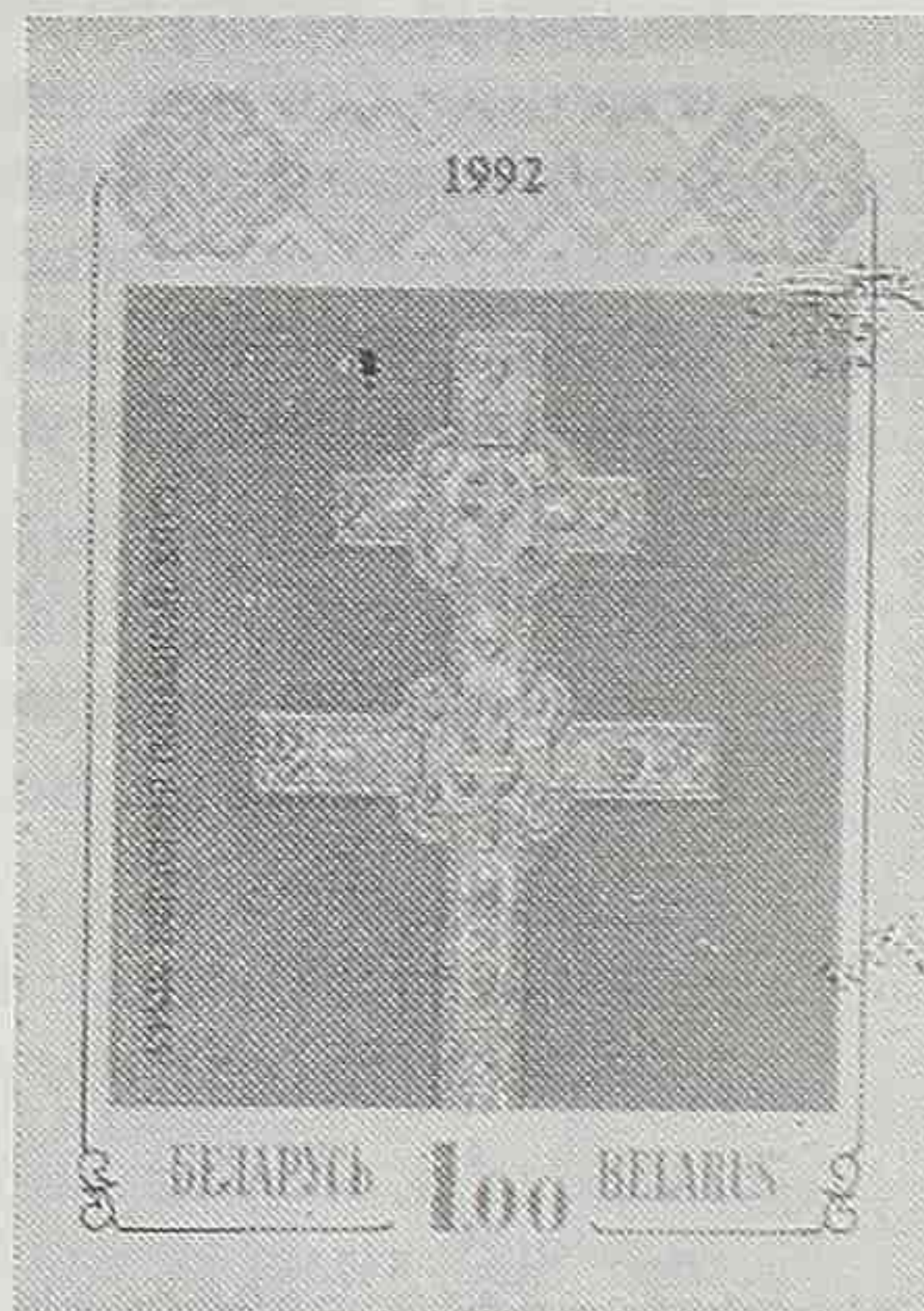
После пољско-немачког рата 1939. године прикључена је тзв. Западна Белорусија из оквира дотадашње Пољске.

Пољопривредно-индустријска земља.

На територији Белорусије расподељен је изванредан број нуклеарних ракета бившег Совјетског Савеза. Њихово уништење или пресељење није још решено.

Белорусија је члан Уједињених нација од оснивања.

Прва марка са називом „*Беларус*“ појавила се 20. марта 1992. године (1 рубља, претставља староруског крста).

Прва белоруска марка од 1 рубље; нацрт. крст из 12 века. Име државе исписано ћирилицом и латиницом.

У међувремену коришћене су марке СССР-а, евентуално уз жигове са знаком дојунског износа поштарине, на пр. „8 коп. /Пошта/ Беларус“. У каталожима се ова земља региструје као нова држава, тако да на пр. у каталогу *Michel* под *Weissrussland* поменућа марка носи број 1.

УКРАЊНА, после Русије и Казахстана, трећа по величини бивша совјетска република, где на површини од преко 600 хиљада квадратних километара живи преко 52 милиона људи – од тога 11 милиона Руса. Главни град: *Кијев*, са око 3 милиона становника. Важнији градови: Харков, Одеса, Дњепропетровск, Доњецк, Запорожје, Лавов итд.

Украјина је житница бившег Совјетског савеза и један од највећих произвођача шећера и кромпира у овом делу света. Велика налазишта гвоздене руде, каменог угља и природног гаса учинила су да ова земља буде врло значајан произвођач сировог гвожђа и челика, трактора, железничких вагона и др. Велики произвођач електроенергије (Дњепрострој). Удес у Чернобилу је вероватно запечатио даљи развој нуклеарних централа.

Прва руска држава формирана је у Кијеву (X век). У средњем веку Украјина је била под влашћу пољских краљева и под притиском католичке цркве, тако да је изван број становника прихватио унијаћење, што је озваничено на сабору у Брест-Литовску 1596 године. Богдан Хмељницки је 1654

године вратио Украјину под власт Русије.

После закључења Брест-Литовског мира и иступања Русије из рата, 22. I 1918 године, Украјина је прогласила независност, а повремено је била окупирана од Немаца, совјетских и антикомунистичких руских трупа и најзад – од Пољака (до 1920 године). У јулу 1918 године издате су *прве украјинске марке*, а у августу руске марке са претиском украјинског грба (Кијев, Харков, Јекатеринослав, Полтава, Одеса и Подоље). 14. јануара 1919 године основана је Украјинска ССР која је 1922 укључена у Совјетски Савез. С друге стране, после распада Аустро-Угарске, 1. XI 1918 године, од делова Галиције и Буковине основана је *Западно-украјинска народна република* са седиштем у Лавову. Издаване су марке – претисак на аустријским маркама. Међутим, већ крајем новембра Румунија је заузела целу Буковину, тако да је држава била ограничена на Галицију (Станислав). Јула 1919 године овај део запосели су Пољаци што је на Париској конференцији 1923 године озваничено (признато). Током пољско-немачког рата 1939 године, совјетске трупе зазеле су ову област,

Западну Украјину, која је била прикључена Украјинској ССР.

На територији Украјине распоређен је знатан број нуклеарних ракета бившег Совјетског Савеза. Уговор о њиховом уништењу или пресељењу још није постигнут.

Украјина је члан Уједињених Нација од оснивања ове организације.

Прво издање Украјине после распада СССР-а је серија од две марке „500 година украјинског козацтва“ издата 1. марта 1992 године, која се у каталогима надовезује на задње издање Украјине из 1919 године. У међувремену (1992) су коришћене марке СССР-а и провизорије, на пр. фотокопирани поштанске налепнице са ознаком „Пошта /... кой./ Украјини“ (које наводно нису официјелне), претписци са украјинским грбом и ознаком нове вредности итд.

Спомен издање „500 рокив українського козацтва“ и „Пошта України“, издато 1. марта 1992 године.

Крим, полуострво површине око 27.000 км² на југу Украјине, са близу два и по милиона становника, 1954 године по одлуци Никите Хрушчова прикључено је Украјини (дотада у Руској ССР). Иначе, у средњем веку, Крим је било прво татарски канат, па део Турске – од 15. до 18. века, а 1783 освојила га је Русија. У Совјетску Русију укључен је 1921 године као Татарска Аутономна Република (Татаре је после II светског рата Стаљин преселио преко Волге због сарадње с Немцима за време окупације).

Крим је извор неспоразума између Русије и Украјине због Црноморске флоте и становништва (претежно Руси).

Већи градови: Севастопољ, Симферопољ, Јалта итд.

MOLDOVA (Молдавија): На основу споразума Рибентроп-Молотов из 1940. године, СССР је прикључио дотадању румунску покрајину Бесарабију и део Буковине, те је образована Молдавска ССР.

На дан 23. VI 1990. године проглашена је суверена држава Молдова (главни град Кишињев), која је 27. августа 1991. прогласила независност у односу на ЗНД.

На источном делу територије где су Украјинци и Руси у већини, формирана је Придњестровска република чије постојање Молдова не признаје, тако да долази до оружаних сукоба.

Бесарабија је прикључена Русији 1812. године; 1856, после Кримског рата је враћена Турској, а после Берлинског конгреса поново је прикључена Русији. Године 1918. Румунија је укључила Бесарабију у своју државу.

У Michel Nachtrag – у бр. 5/1992. регистрована је серија од три марке са претписавом грба (7, 13 и 30 копејки – ова држава још нема свој новац). Стрпозо узевши, као прво издање Молдавије требало би смајтрајти (врло скупо!) издање кнежевине Молдавије из 1856. године. Немачки каталог ове три марке региструје као бројеве 1-3 нове државе Moldova.

Закавказке републике – После одвајања кавкаских области од Русије, 9. IV 1918. године, од независне Јерменије, Грузије са Батумом и Азербејџаном, формирана је Закавказка (Транскавказка) федеративна република; затим су створене посебне грађанске републике: *Јерменија* 26. V 1918., *Грузија* 22. V 1918. и *Азербејџан* 28. V 1918. године. Издаване су редовне марке, посебно за сваку републику. Године 1921. образоване су совјетске републике, уједињене 12. XII 1922. у Закавказку ССР која је издавала сопствене марке током 1923. године. Од 1. I 1924. године у течају су марке СССР-а.

Закавказка ССР 5. XII 1936. године разложена је на саставне републике.

Крајем XVIII века, руска експанзија у Азији била је усмерена на иродирање у Закавказје: Грузија је стављена под руски иројекторат 1783. године, а нешто касније освојена је и Јерменија.

ГРУЗИЈА, република јужно од Кавказа, на 69.700 km² има око 5 милиона становника (Грузини или Бурџијанци, православни народ кавкаске расе), са око 25% осталих народа. Главни град: *Тбилиси*, раније Тифлис. Важнији градови: Батум, Поти (ратна лука), Сухуми, Гори.

Развијена црна металургија, рафинерије нафте, производња хидроенергије и угља; производња јужног воћа и дувана; воћарство и виноградарство.

У оквир Грузије спада: *Абхаска аутономна област* (главни град: Сухуми), *Ацарска аутономна област* (главни град: Батум) и *Јужноосетски област* (главни град: Схинвали).

У Грузији постоје две веома „вруће тачке” – Јужна Осетија, која дуго „ратује за своју независност и тражи да се припоји Северној Осетији, односно Русији”, и Абхазија, у којој је било на стотине мртвих у последње време.

Грузијске марке из 1919 године: лево, са претставом св. Борба на коњу, десно, са сликом царице Тамаре.

У средњем веку Грузија је достигла врхунац за време цара Давида (1089-1125) и царице Тамаре (1184-1213). Највећи грузијски песник Шота Руставели живео је крајем XII века (поема „Витез у тигровој кожи”).

AZÄRBAJCAN (Азербејџан) република у источном делу Закавказке области, на 86.600 km² са око 6 милиона становника (Азербејџанци говоре једним турским дијалектом; има их и око 3 милиона у Ирану), од чега око 13% Руса, 12% Јермена итд. Главни град Баку је центар најзначајнијег нафтоносног рејона у овом делу света. Развијена је електропривреда и индустрија; памук јужно воће, риболов на Каспијском мору, сточарство.

Аутономна област Нагорни Карабах (нагорни = планински; „кара” = црн, „бах” = врх), административно је у саставу ове републике. На око 4.400 km² живи око 220 хиљада становника (75% Јермени). Главни град: *Стейанакерт* са око 50 хиљада становника. Стално траје сукоб између Јермена и Азербејџанаца у овој области и око ње.

Нахичеванска област, физички одвојена од Азербејџана, у саставу је ове републике. Главни град: *Нахичеван*.

Прва марка Азербејџана после распада СССР-а појавила се 26. марта 1992. године – „Национални симболи”. Издања нове државе каталожки се надовезују на издања Азербејџана из 1923. године. Највише су у латиници!

Име државе по новом право пису и латиницом: Azərbaycan.

У новоформираним азијским државама Азербејџану, Казахстану, Узбекистану, Таџикистану, Туркменистану и Киргистану, има данас преко 50 милиона муслимана.

КАЗАХСТАН, најпространија република ЗНД после Русије, на 2,756.000 km² (27 пута већа од СР Југославије!) има 14,684.000 становника, од тога преко 7 милиона Словена (Руси, Украјинаца и др.) и око 900 хиљада Немаца пресељених са Волге током Другог светског рата. Главни град: *Алма Ата* са преко 900 хиљада становника од чега 600 хиљада Руси. Важнији градови: Караганда и Семипалатинск.

Производи се нафта, памук, прехранбени производи.

Овде се налази космодром Бајконур са кога су слете летилице у космос и велика складишта нуклеарних ракета бившег СССР-а.

Русија је освојила Казахстан крајем XVIII века (освајање започето 1731. године).

Ове године појавила се прва марка Казахстана „Споменик райнику“ 23. марта. Казахстан се каталојизира као нова држава.

УЗБЕКИСТАН, на површини од 449.600 km² има 15,4 милиона становника (Узбеци – народ турско-татарског порекла, има их и у Афганистану), од тога 1,3 милиона Словена – Руси, Украјинаца и др. Главни град: *Ташкент* са 1,76 милиона становника од чега 725 хиљада Словена. Већи градови: Самарканд, Бухара, Фергана, Коканд. Највећи произвођач памука у ЗНД, велики произвођач електроенергије, природног гаса и угља.

Треба споменути, да је Самарканд био престоница Тамерлана од 1369. године; његов маузолеј и данас постоји. Потомак Тамерлана Улуг-Бег (1394-

ЈЕРМЕНИЈА, република у јужном, планинском делу Транскавказије, на 29.800 km² има око 2,5 милиона становника са око 12% других народа. Јермени су стари народ – најстарији хришћански народ на свету. Има их и у Турској и Ирану, а и у САД. Главни град: *Ериван*.

Пољопривредно-индустријска земља: памук, дуван, текстил (ћилими), кожа; виноградарство, сточарство.

Данас у сукобу са Азербејџаном око Јермена у Нагорно-Карабаху.

Марка Јерменије из 1922. године

За време Катарине II експанзија Руске Империје била је усмерена и према Азији: Грузија, Јерменија, Казахстан, источни Сибир. Шездесетих година XIX века довршено је освајање Казахстана, Киргизије и Узбекистана (пад Ташкента 1865), а до краја века освојени су: Бухарски, Хивски и Кокандски канати, Туркменија и Памир.

1449) владар Туркестана, математичар и астроном, подигао је у Самарканду звездарницу и саставио астрономске таблице. Самарканд је од 1924-1930. године био главни град Узбечке ССР.

У Бухари је у X веку била престоница Саманида, а током средњег века овде је било једно од главних средишта ислама. Иначе, познати су тзв. „Бухара теписи“.

Прва марка нове државе Узбекистан такође се појавила ове године са приказом женског портрета и натписом „Нодира“ ћирилицом и „Узбекистан“ латиницом.

У оквиру Узбекистана налази се *Каракалпачка аутономна област* (главни град *Нукус*).

ТУРКМЕНИСТАН, република на 448.100 km² југоисточно од Каспијског мора, на граници Ирана и Авганистана са укупно 2,765.000 становника (Туркмени, сродни Турцима) од чега 386.000 Словена. Главни град: *Ашхабад*.

Производња: нафта, земни гас, мрки угаљ, сумпор, памук, јужно воће.

Овде се налази велика пустиња *Кара-кум*.

ТАЦИКИСТАН, република на површини од 142,600 km² са укупно 3,8 милиона становника (Тацици – сродни Персијанцима), од чега 430.000 Словена (Руса, Украјинаца и др.). Главни град: *Душанбе*.

Пољопривредно-индустријска земља са великом производњом памука.

Тачичка држава доживела је процват у X веку под краљевима из династије Саманида (седиште у Бухари), који су владали целим Ираном: лекар Авицена (980-1037.), песник Фирдуси (934-1020) и др.

КИРГИСТАН, република у средњој Азији која на 198.500 km² има преко 3,5 милиона становника (Киргизи, народ турско-монголског порекла) од чега 430 хиљада Словена. Главни град: *Бешкек* (ранији назив: Фрунзе).

Пољопривредно-индустријска земља: производња памука и житарица, волфрама, антимона и урана; развијено је сточарство.

Зоран Бошковић, Београд

СПЕЦИЈАЛИТЕТИ КОД РЕДОВНЕ МАРКЕ

Марке из серије „Поштански саобраћај” обилују посебностима па једну од њих овом приликом приказујемо.

Марка номиналне вредности 5 динара издата је 31. I 1990. године и води се под кат. бр. 2287 (Југомарка) и под кат. бр. 2399 (Michel). Офсет штампа. Зупчање чешљасто 12 1/2 и 13 1/4. Основна боја зеленоплава и тамнољубичаста. Постоје светлије и тамније нијансе основних боја као и њихове комбинације. Папир је обичан, бели, неизражене структуре (хомоген). Гума тропска-мат.

Грешке код оба зупчања

- (1) „квадратић” на коверти (потребна лупа)
- (32) тачка код кабине авиона
- (45) тачкица на коверти
- (75) мрља на коверти
- (75/76) црта на ивици између марака
- (88) црта између „т” (типична грешка)

Грешке код зупчања 12 1/2

- (10) паралелна црта не додирује реп авиона
- (27) бела тачка код „с” у „Југославија”
- (29) прекинута паралелна линија изнад цифре „5”
- (31) плава црта код пропелера
- (36) недостаје острво Британија

- (49/50) танка црта на ивици марке
- (50) плава мрља на ивици марке
- (53) „облак”, бело поље у већем делу слике
- (58) избледело писмо и име гравера
- (59) тачка испод цифре „5”
- (60, 70, 80, 90) беле мрље у „иј” и речи „Југославија”
- (65) бела тачка на другом „ј” у „Југославија”
- (67) без линије на крилу-репу авиона
- (68) без линије од кабине до крила
- (78) недостаје угао писма
- (86) „антена” – линија Тип I (блеђа, прекинута на крилу)
- (99) „бомба” испод крила
- (?) тачка на вратима авиона
  - избледела тамнољубичаста боја у доњем делу табака
  - избледела зеленоплава боја у појединим деловима табака

Грешке код зупчања 13 1/4

- (20) прекинута 1, 8, 11 паралелна линија
- (36) бела мрља код „ав” у „Југославија”
- (46) прекинута црта на коверти
- (50) прекинута прва паралелна линија
- (56) прекинуте паралелне линије
- (69) три паралелне линије прекинуте код СССР
- (80) прекинута црта на коверти
- (86) „антена” – линија Тип II (пунија иде преко крила)

(88) различено Црно море
 (89) различито острво испред Италије
 – дупла штампа плавозелене боје

са грешкама у пољу (1, 32, 45, 80, 88)

– ужа марка, 10. вертикала у табакү (недостаје зубац)

32.

78.

75/76.

67.

68.

88.

58.

86. Тип 1

Тип 2

99.

70.

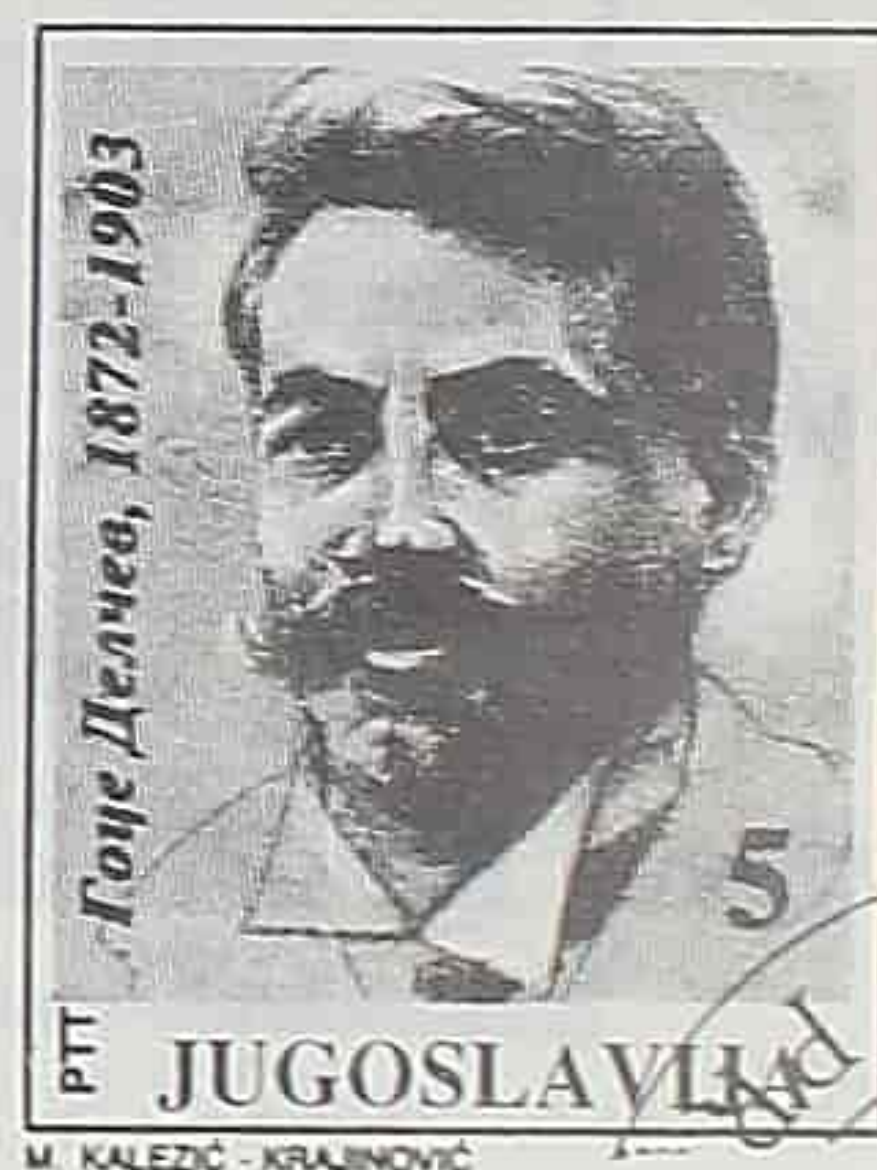
53.

ЗАНИМЉИВОСТИ И НОВОСТИ

МАРКЕ У МАКЕДОНИЈИ

Поводом референдума о независности Македоније 8. септембра 1991. године издата је доплатна марка од 2,5 динара са натписом „Суверена Македонија” која се и данас користи. Нацрт је дао Димитрије Чудов, а штампана је у Београду. Коришћен је пригодни жиг у Скопљу и специјални коверат.

На дан 8 септембра 1992. године, на годишњицу независности, ПТТ Македоније је у промет пустио прву редовну македонску поштанску марку. Марка има номиналну вредност од 30 денара и на њој су аутопортрети дуборезаца Петра и Макарија, аутора иконостаса манастирске цркве Свети Јован Бигорски код Дебра. Нацрт је дао Дамевски, а марка је

Европска заједница није још признала Македонију јер Грчка захтева да се претходно измени назив државе. Ипак, признале су је Иран, Бугарска, Турска и нешто касније ЗНД.

Почев од 29. априла 1992. године као платежно средство користи се денар (по латинском називу римског новца – денариус). У почетку курс је био 360 денара за 1 немачку марку.

штампана у Бугарској. У Скопљу је коришћен специјални коверат и жиг првог дана.

Иначе, током целог овог времена у Македонији су у курсу југословенске марке. Интересантно, да је Југославија издала марку поводом годишњице Гоце Делчева у јануару 1992, тј. после проглашења македонске независности!

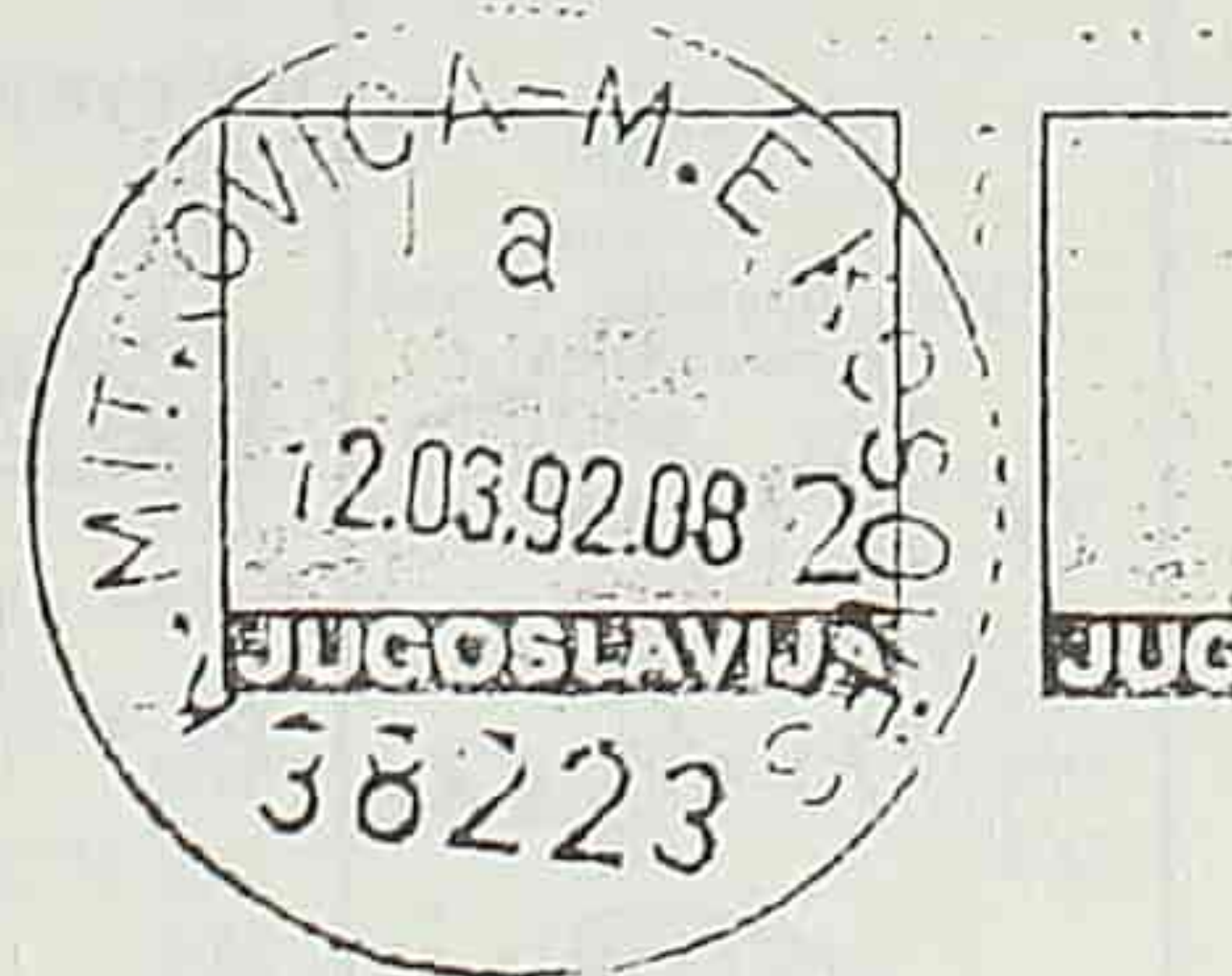
СПОМЕНИК ВОЈВОДИ ПУТНИКУ

Поводом подизања споменика војводи Радомиру Путнику испред Суда у Крагујевцу где се налазила Врховна команда до одлуке о повлачењу српске војске према југу, 26. X 1991. године коришћен је пригодан жиг, с обзиром да је за тај дан било предвиђено откривање. Међутим, споменик ни до данас није завршен, а у међувремену председник одбора за подизање споменика професор Душан Јовановић погинуо је при експлозији бомбе у разреду (показивао ученицима).

Милан Милићевић, Крагујевац

ВРАЋАЊЕ СТАРИХ НАЗИВА

У току првих месеци ове године развијена је акција за враћање старих назива градовима у Србији и Црној Гори, што се после извесног времена запазило и на жиговима. Тако на пример, „Титов Врбас” у јануару – крајем фебруара 1992. постао је поново „Врбас”, „Титова Митровица – Mitrovica e Titos” добила је почетком марта стари назив „K(osovska) Mitrovica – M. E. Kosovës”. Иако је на обичном поштанском жигу у VI месецу уклоњен назив „Титово Ужице”, те стоји само „Ужице”, на машинском жигу остао је стари назив још у јулу. Назив „Титоград” још носе жигови Подјорице, а исто тако и Беране још није истиснуло стари назив „Иванград”.

МАШИНСКИ ЖИГ „150 ГОДИНА ПОШТЕ У КРАГУЈЕВЦУ”

Пропагандни машински жиг („пламенац”) поводом 150- годишњице поште у Крагујевцу стављен је у промет у августу 1990. године, али је због истрошености замењен у децембру исте године. Жиг који се и сада користи носи натпис „Крагујевац С 34200”.

Милан Милићевић, Крагујевац

ЖИГ „ПРВИ ДАН“ У КРАГУЈЕВЦУ

Жиг „Први дан издања“ користи се у Крагујевцу од 6. јануара 1988. године.

Милан Милићевић, Крагујевац

Жиг је стварно леп, нестандартног нацрта, али... зар у срцу Шумадије не би требало да буде у ћирици?

ИНТЕРЕСАНТНА УПУТНИЦА

Испитујући марке Србије недавно ми је послата на испитивање поштанска упутница на износ од 46 динара, отпремљена из Прокупља 3. 9. 1913. (три уредна жига), док марка од 50 пара за поштарину носи жиг 1. 8. 1914., што је изазвало забуну. Пажљивим проучавањем утврдио сам да је упутница отпремљена из Прокупља нефранкирана, према пријемном жигу на полећини упућени износ исплаћен је примаоцу у Београду 5. 9. 1913, а упутница одложена у архиву. Контролним прегледом констатовано је да упутница

није била франкирана, те је под интерним бројем 34 и назнаком „50“ у црвеној оловци враћена у Прокупље где је службеник морао да налепи ненаплаћену франкатуру од 50 пара, вероватно о сопственом трошку и поништи је жигом са датумом када је корекција извршена. Интересантна као филателистички објекат, упутница је доказ педантног и прецизног функционисања поштанске службе у Краљевини Србији.

Ј. Величковић, Београд

<p>КУПОН Може прималац одсећи.</p>	<p>34 50 СРБИЈА</p>	
<p>Износ упутнице у цифрама.</p>	<p>Поштанска Упутница</p>	
<p>.....дин. ....пр.</p>	<p>На суму од 46 дин. пара у <i>српски</i> И СЛОВИМА</p>	
<p>Име, презиме и стан поштомлаца: <i>Витомир Милићевич из Прокупља</i></p>	<p><i>Генералски и шеф одш.</i> Да се плати <i>Генерал Вукотић Милошевић</i> <i>Јузовић</i> <i>Носевићева ул. бр. 22</i> Место опредељења: <i>Београд</i></p>	
<p>Саопштење на обратној страни (П № 36-а)</p>	<p>Дневник бр. <i>31</i> Датум <i>3-9-13</i> у <i>3-9-13-81</i></p>	<p>Потпис званичника <i>Млад Милићевич</i></p>

НОВЕ КАТАЛОШКЕ ЦЕНЕ

Средином септембра 1992. године, утврђене су нове цене за све поштанске марке обухваћене Каталогом поштанских марака југословенских земаља за 1991. годину (изузев марака издатих у 1991. и 1992. години). Каталогски износ множи се фактором 10. и представља нову каталожку цену у коју је укључена и деноминација динара.

– за поштанске марке издате у 1991. и 1992. години

КАТ. БР.	НАЗИВ	СЕРИЈА	ФДЦ	М. К.
2351/54	ЗАШТИЂЕНЕ ЖИВОТИЊЕ	500.-	600.-	
2355/58	ФЛОРА	500.-	600.-	
2359	ЈАЗУ ШТРОСМАЈЕР	200.-	300.-	
2360	МОЦАРТ	200.-	300.-	300.-
2361/62	ЧОВЕКОВ ЛЕТ	400.-	500.-	500.-
2323/63	УСПОН НА ХИМАЛАЈЕ	300.-	300.-	
2364/65	ЕВРОПА ЦЕПТ 1991.	500.-	600.-	
2366	ТРСАТ	100.-	200.-	
2367/68	ЗАСЕДАЊА ПОДУНАВСКИХ РЕГИЈА	400.-	500.-	
2369/БЛОК 40	ЗАСЕДАЊА ПОДУНАВСКИХ РЕГИЈА	400.-	500.-	500.-
2370/71	ТУНЕЛ КАРАВАНКЕ	300.-	400.-	
2372/73	КОШАРКА	400.-	500.-	
2374/75	УСТАНАК	200.-	300.-	
2376	ТИН УЈЕВИЋ	100.-	200.-	
2377	ЈАКОБУС ГАЛУС	200.-	300.-	
2378/89	СВЕТИОНИЦИ	1000.-	1100.-	
2390	ГИМНАЗИЈА – КАРЛОВЦИ	100.-	200.-	
2391/92	ЗАШТИТА ПРИРОДЕ	400.-	500.-	
2393	СУБОТИЦА 600 ГОДИНА	100.-	200.-	
2394	КОНГРЕС ПЧЕЛАРСТВА	200.-	300.-	
2395/96	РАДОСТ ЕВРОПЕ	400.-	500.-	
2397	ДАН МАРКЕ 1991.	100.-	200.-	
2398/401	МУЗЕЈСКИ ЕКСПОНАТИ	600.-	700.-	
2402/05	УМЕТНОСТ 1991	600.-	700.-	
2406	РЕДОВНА, ПРЕТИСАК 10/0,10	50	–	
2407	РЕДОВНА, ПРЕТИСАК 5/0,50	50	–	
2408	РЕДОВНЕ ОД 20 ДИНАРА (1992)	50	–	
2409	ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ	200	300	
2410	ЦРВЕНА ЗВЕЗДА	500	600	
2411/2	АЛБЕРТВИАЛ '92	600	700	
2413/6	ЗАШТИЂЕНЕ ЖИВОТИЊЕ	800	1.000	
2417	УНИЦЕФ	200	300	400
2418	100-ГОДИНА СМУЧАРСКОГ СПОРТА	300	400	
2419	РЕДОВНА ОД 50 ДИНАРА	50	–	
2420	ТИТАНИК	200	300	400
2421	ЕКСПО '92	200	300	400
2422/3	ЕВРОПА ЦЕПТ 1992	900	1.000	
Блок 41	ЕВРОПА ЦЕПТ 1992	300	400	
2425	РЕДОВНА ОД 100 ДИНАРА	50	–	
2426/9	БАРЦЕЛОНА '92	800	900	
2430/1	ЕВРОПСКО ПРВЕНСТВО У ФУДБАЛУ	600	700	
2432/5	ФАУНА	800	1.000	
2436/41	ВОЗОВИ	1.000	1.200	

Цене жигосаних марака из 1991. и 1992. године износи 70% од цена нежигосаних серија.

ПОШТАНСКА ШТЕДИОНИЦА

Добро дошли – Ваш новац можете подићи у свим поштама ако штедите код Поштанске штедионице.

Текући рачун Поштанске штедионице омогућава вам плаћање Ваших рачуна у свакој прилици. Новац који Вам је послат поштом не може се изгубити, а ако Вам је послат телеграфском упутницом добијате га истог дана.

Новост у нашем пословању – ПОСТ КАРТИЦА – наша прва новчана картица, која Вам омогућава брзо, ефикасно и квалитетно безготовинско новчано плаћање у сфери трговине и услуга, као и подизање Вашег новца у свим поштама.

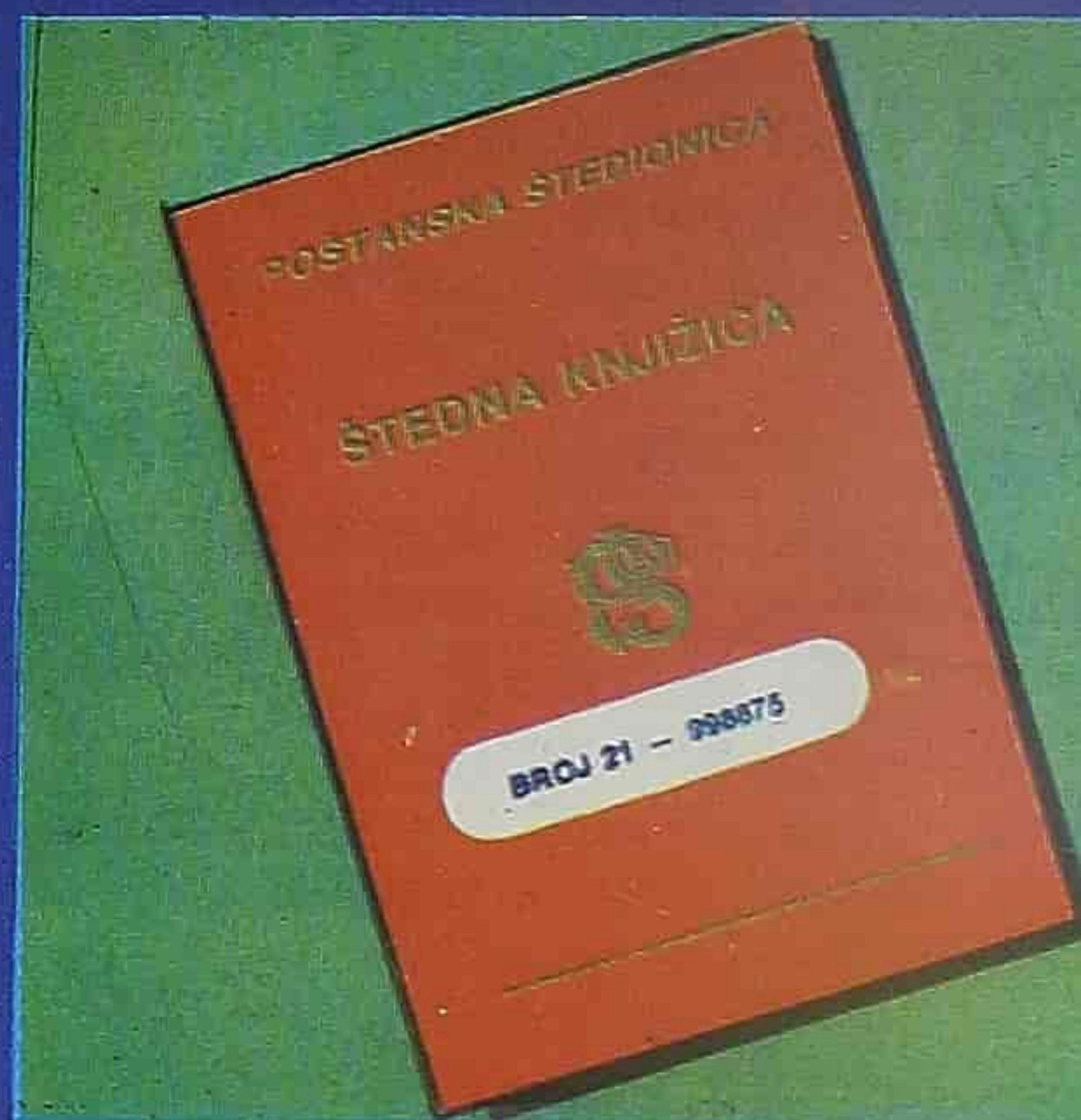
Страни новац са конвертибилног подручја, као и међународни поштански, банкарски и путнички (travellers) чекови мењају се бесплатно за динаре у свим већим поштама.

То смо ми...

ПОШТАНСКА ШТЕДИОНИЦА

11000 Београд, 27. марта 71
Телефон: 011/639-122
Телекс: 12966 ПМ СТЕД
Телеграм: ПОШТЕДИОНИЦА
Телефакс: 011/623-586

11000 Београд, 27. марта
Телефон: 011/639-122
Telex: 12966 PM STED
Telegram: POŠTEDIONICA
Telefax: 011/623-586

POŠTANSKA ŠTEDIONICA

1921 - 1991

VREME
ISKRENOG PRIJATELJSTVA